

**UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FAKULTA STREDOEURÓPSKÝCH ŠTÚDIÍ**

**ANDREJ CHUDOBA V KULTÚRE A LITERATÚRE
TEKOVSKÉHO REGIÓNU**

Diplomová práca

2012

Bc. Renáta Boldišová

**UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FAKULTA STREDOEURÓPSKÝCH ŠTÚDIÍ**

**ANDREJ CHUDOBA V KULTÚRE A LITERATÚRE
TEKOVSKÉHO REGIÓNU**

Diplomová práca

Štúdijný program: Stredoeurópska areálová kultúra
Štúdijný odbor: kulturológia
Školiace pracovisko: KAK - Katedra areálových kultúr
Školiteľ: doc. PaedDr. Peter Andruška, PhD.
Konzultant: PaedDr. Patrik Šenkár, PhD.

Nitra 2012

Bc. Renáta Boldišová

Čestné vyhlásenie

Vyhlasujem, že som diplomovú prácu vypracovala samostatne a pri jej tvorbe som použila len pramene, ktoré uvádzam v zozname literatúry.

Nitra 2012

.....
Bc. Renáta Boldišová

Pod'akovanie

Touto cestou sa chcem pod'akovať môjmu konzultantovi diplomovej práce doc. PaedDr. Petrovi Andruškovi, PhD. za odborné vedenie, pripomienky a pomoc pri jej spracovaní, a v neposlednom rade moja vďaka patrí i samotnému spisovateľovi Andrejovi Chudobovi, ktorý mi poskytol osobný rozhovor.

Nitra 2012

.....
Bc. Renáta Boldišová

Abstrakt

BOLDIŠOVÁ, Renáta: *Andrej Chudoba v kultúre a literatúre tekovského regiónu*. [Diplomová práca]- Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre. Fakulta stredoeurópskych štúdií, Katedra areálových kultúr; školiteľ diplomovej práce: doc. PaedDr. Peter Andruška, PhD. Stupeň odbornej kvalifikácie: Magister, v skratke „Mgr“. – Nitra: FSS UKF, 2012. 66 s.

Kultúru každého regiónu vytvárajú významné osobnosti. Práca skúma život a literárnu tvorbu spisovateľa Andreja Chudobu v kontexte rozmanitých foriem rozvoja kultúry Tekova, ale aj umelecký prínos spisovateľa a jeho pôsobenie v osvetovej oblasti. V prvej kapitole opisujem Chudobu v kontexte so slovenskou literatúrou a vyzdvihujem jeho charakteristické črty osobnosti. V ďalších kapitolách rozoberám život a podrobnejšie sa zameriavam na tvorbu autora. V posledných kapitolách opisujem hontiansko-tekovský región a Andreja Chudobu v súvislosti s kultúrou a literatúrou tohto regiónu. Na záver spomínam i najznámejšiu celoslovenskú literárnu súťaž, ktorá má názov „Cena Andreja Chudobu.“

Kľúčové slová:

Andrej Chudoba, hontiansko-tekovský región, Tekov, Hont, Tekovská knižnica

Abstract

BOLDIŠOVÁ, Renáta: *Andrej Chudoba in culture and literature of the region Tekov*. [Diploma Work]- University of Constantinus Philosopher in Nitra. Faculty of Central European Studies, Department of Area Cultures; counsellor of the Diploma Work: doc. PaedDr. Peter Andruška, PhD. Academic qualification level/degree: Master, „Mgr“. - Nitra: FSS UKF, 2012. 66 pgs.

The culture of each region makes its outstanding personalities. The work examines the life and literary output of the author Andrej Chudoba in the perspective of various forms of development of the culture in Tekov region, as well as the contribution of the author and his activity in enlightenment in this field. In the first chapter, I am describing Chudoba in the context of Slovak literature and emphasising his characteristic features of his personality. In next chapters, I am dealing with his life and aiming my effort to his creation in more details. In last chapters, I am describing the Hont- Tekov region and Andrej Chudoba in the connection with the culture and literature of this region. Finally, I am recalling the most famous Slovak literature competition, the „Andrej Chudoba award“.

Key words:

Andrej Chudoba, region of Hont - Tekov, Tekov, Hont, Tekov library

OBSAH

ÚVOD	9
1 Andrej Chudoba	10
1.1 Duchovné bohatstvo Chudobu	10
1.2 Andrej Chudoba v slovenskej literatúre	10
2 Život Andreja Chudobu	12
3 Tvorba	14
3.1 Poézia	19
3.2 Próza	22
3.2.1 Baladická próza	32
3.3 Motív obklúčenia v próze	38
3.4 Mytologické a etymologické posolstvo v Chudobovom Mukyňovom háji	40
4 Tekovský región	45
4.1 Z dejín tekovského regiónu	46
4.1.1 Tekov z kultúrneho hľadiska	47
4.2 Andrej Chudoba v hontiansko-tekovskom regióne	49
4.3 Andrej Chudoba v spolupráci s Tekovskou knižnicou v Leviciach	52
5 Cena Andreja Chudobu	55
ZÁVER	59
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	62
ZOZNAM OBRAZOVÝCH PRÍLOH	66
OBRAZOVÁ PRÍLOHA	

Vyznanie kraju

Všeobecne sa priznávam a v životopise si uvádzam, že som sa narodil v historickom Honte, v osade Zajačia dolina, cez ktorú prechádza cesta prvej triedy. Osadu pozná vari každý náš našinec, ktorý cestoval v aute, či v autobuse na spojnici z Levíc smerom na Hontianske Nemce, teda z Tekova do Novohradu. Po ceste ho verne sprevádza silueta Štiavnických vrchov a jeho dominanta, bájami opradené legendárne Sitno.

Každý z nás, ktorý pozná a ctí si vlasť, pozná Sitno ako jeden z našich pamätných vrchov, popri Devíne a Zobore. A pri tom uznáva, že kraj pod Sitnom patrí k najkrajším miestam nášho juhozápadu. Netajím, že už od narodenia sa cítim obdivovateľom a čiteľom tohto krásneho prírodného kúta. Hovorievam, že Sitno hľadelo už do mojej kolísky a pevne verím, že bude hľadiť aj do Pukanca na žulový kameň môjho hrobu. O tom som už kadečo napísal a s priateľom fotografom Milanom Hlôškom aj zdokumentoval.

Príroda Štiavnických vrchov si už podmanila nejedného chatára zo západu, či z východu i nejedného cudzinca, ba stretol som na Sitne aj krajana, ktorý neváhal priletieť aj z ďalekej Austrálie, aby sa mohol zúčastniť tradičného národného výstupu na Sitno. A som veľmi rád a hlboko ma uspokojuje, že vzniklo aj enviromentálne združenie občanov, ktorým záleží na zachovaní hodnôt prostredia, v ktorom žijeme a to nielen krajinných, ale aj estetických. Je to podlžnosť naším deťom, vnukom a pravnukom, nášmu krásnemu a uctievanému Podsitniansku.

ÚVOD

Tému diplomovej práce som si zvolila najmä preto, lebo ju možno pokladať za pokračovanie mojej bakalárskej práce *Cirkevné a školské dejiny Pukanca*. Práve bývalé banské kráľovské mesto Pukanec je totiž rodiskom a pôsobiskom mnohých významných osobností. I spisovateľ, o ktorom sú moje nasledujúce kapitoly, žije v Pukanci.

Hlavným cieľom mojej práce je bližšie priblížiť čitateľom život a tvorbu spisovateľa Andreja Chudobu (vlastným menom Ondrej Hudoba), ako i jeho umelecký prínos a pôsobenie v tekovskom regióne.

Práca obsahuje päť hlavných kapitol, ktoré sú rozdelené na podkapitoly. Súčasťou práce je aj zaujímavá obrazová príloha.

V prvej kapitole opisujem spisovateľa Andreja Chudobu v kontexte so slovenskou literatúrou a vyzdvihujem jeho charakteristické črty osobnosti.

V druhej kapitole hovorím o životných krokoch autora. Spomínam jeho rodinu, časy základného vojenského výcviku i viacero zamestnaní, ktoré vystriedal. Práve tieto časté zmeny zamestnania mali dôležitý vplyv na jeho tvorbu. V mnohých dielach totiž využíval námety z pracovného prostredia. Dokonca napísal scenár k menej úspešnému filmu *Most na tú stranu*, ktorý sa nakrúcal v podniku S.E.S a.s Tlmače, kde autor kedysi pracoval.

V nasledujúcej kapitole sa venujem začiatkom autorských literárnych pokusov Chudobu. Detailnejšie rozoberám i autorovu rozsiahlu tvorbu. Využívam tiež ukážky textov z diel autora.

V poradí štvrtej kapitole sa zameriavam na tekovský región. Opisujem ho z geografického i historického hľadiska a spomínam Andreja Chudobu v súvislosti s kultúrou a literatúrou tohto regiónu. Sám autor sa cíti byť viac obyvateľom Hontu ako Tekova, ale i tento kraj mu prirástol k srdcu. Veď napokon, nemalú pozornosť venujem i jeho spolupráci s Tekovskou knižnicou v Leviciach. Dlhé roky udržiava s knižnicou pracovné a hlavne priateľské vzťahy.

V poslednej piatej kapitole rozpracovávam priebeh najznámejšej celoslovenskej literárnej súťaže, ktorá má názov „Cena Andreja Chudobu.“ Hlavným poslaním súťaže je prispieť k vyhladávaní talentovaných žiakov od základných až po stredné školy, vrátane dospelých začínajúcich autorov.

Autor

1 ANDREJ CHUDOBA

1.1 DUCHOVNÉ BOHATSTVO CHUDOBU

Chudobovo umelecké meno, ktoré sa presadilo medzi významné osobnosti slovenskej literatúry, možno označiť ako antonymum. Myslím si, že práve pojem bohatstvo skutočne vystihuje jeho známy profil. Nemám tým na mysli bohatstvo ako také, ale skôr duchovné bohatstvo, ktorým prekypuje Andrej Chudoba. Všade, kde sa objaví, šíri okolo seba ľudské porozumenie, pokoj, dobro a pokoru v každom kontakte.

Týmto sa odráža i jeho vzťah k literatúre: „*o všestranne dobrom posolstve pre mravnosť všetkých budúcich čias. Čitateľský dotyk s literárnym slovom Andreja Chudobu je elementárnym zakladaním čistoty vzťahu medzi rozprávačom a poslucháčom.*“¹

Významnú úlohu v jeho dielach zohráva prírodná scenéria v oblasti tekovského regiónu. Tekovská krajina je pre neho hlavne dedičstvom a výpovednou hodnotou. Snaží sa vychádzať z domova a svojím dielom sa usiluje vytvoriť i domov pre človeka. Úzko s touto témou sú späté aj živelné postavy. Dôraz kladie na medziludské vzťahy, ktoré sú zvýraznené erotikou. Postavy sa snažia zbaviť pocitov krivdy cez ľúbostné vzťahy. Tieto postavy nachádzajú svoje šťastie iba v rodnom prostredí ako samotný autor. Azda preto mu ide aj písanie príbehov od ruky.

Celé bohatstvo príbehu slovenskej krajiny sa mu každý deň mihá pred očami, ako ho poznáme z jeho rozprávání. Andrej Chudoba s láskou rozpráva o rodnej zemi a svojimi svedeckými výpoveďami o nej podáva obraz ďalšej generácií. Aj týmto gestom zostáva „ako žula vo víchrici dejín“.²

1.2 ANDREJ CHUDOBA V SLOVENSKEJ LITERATÚRE

V slovenskom literárnom povedomí patrí Andrej Chudoba medzi významné osobnosti súčasnej slovenskej literatúry a zároveň k popredným osobnostiam levického regiónu. Chudoba je osobnosť mimoriadna svojou tvorbou, životnou filozofiou i „človečenstvom“. Je to spisovateľ svojbytnej ideovo-estetickéj tváre, ktorý vošiel do vedomia literárnej kritiky a čitateľskej verejnosti. Spisovateľ, ktorého novelistická a románová tvorba nesie

---

¹ ŠTEVČEK, P.: Andrej Chudoba. Personálna bibliografia, 1997, s.7

² Tamtiež, s.8

vo svojom erbovom znaku vnútorný lyrizmus. V tvorbe sa snažil nadviazať na postupy lyrizovanej prózy. Tá po obsahovej stránke vzbudila pozornosť hlavne v spájaní sveta predstáv so svetom skutočnosti. Po formálnej stránke znamená v našich pomeroch unikát predovšetkým pre jej štylistické prednosti. Hlavne týmto znakom sa odlišoval od ostatných autorov tejto doby. V poézii a próze pretrváva sociálna minulosť i prítomnosť podsitnianskeho kraja, stredného Pohronia, Hontu i Tekova.

Venoval sa najmä novelám a poviedkam. Chudobove novely a poviedky majú svojrázny štýl:

- vyznačujú sa bohatým a kultivovaným jazykom a lyrizmom,
- prevládajú väčšinou baladicky ladené ľúbostné príbehy,
- odohrávajú sa v spisovateľovom rodnom kraji v prvých povojnových rokoch,
- dôležité miesto hrá príroda a vidiecke prostredie,
- autor využíva i prvky novely s tajomstvom a detektívnej novely,
- rovnako ako väčšina prozaikov v 60-tych rokoch, aj Chudoba sa sústreďuje na hĺbku ľudskej psychiky a na zložité ľudské vzťahy (hlavne na vzťah muža a ženy).

Jeho hrdina je človek citlivý a vnímavý, ktorý vystupuje v konkrétnom priestore a čase. Autor sa snaží poznávať človeka skrze srdce, lásku a milovanie. O hodnote a vnútorných rozmeroch hrdinu napokon predsa len rozhodne miera naplnenia ľúbostnej opravdivosti, erotizmu. Láska – ľúbosť sa tiahne skoro všetkými dielami spisovateľa. Chudoba je naším prvým erotickým prozaikom, ktorého epická filozofia a poetika sa zakladajú na overovaní ľudskosti literatúry v tematickom rozpätí lásky a jej metamorfóz (Števček, P. 1994).

V poviedkach nevystupujú už iba pastieri, vinári, dedinskí parobci, ale aj šoféri, učitelia, maliar a dokonca i vreckový zlodej.

Andrej Chudoba je tiež autorom scenárov niekoľkých televíznych inscenácií a filmov. Na slovnom dotvorení publikácií sa podieľal s Otakárom Neherom, Karolom Benickým, Milanom Hlôškom a Vladimírom Bárto. Je držiteľom ceny Spolku slovenských spisovateľov i vydavateľstva Slovenský spisovateľ. Je držiteľom aj niekoľkých matičných vyznamenaní. V spolupráci so základnou školou v Pukanci každé dva roky vyhlasuje a organizuje literárnu súťaž začínajúcich autorov, ktorá má názov Cena Andreja Chudobu.

Zaručený úspech autora u mladých i starších čitateľov spočíva hlavne v pestrosti jeho poviedok a ich básnickom jazyku.

2 ŽIVOT ANDREJA CHUDOBU

Andrej Chudoba (vlastným menom Ondrej Hudoba) sa narodil 21. novembra 1927 v roľníckej rodine na majeri v Malých Krškanoch (osada Zajačia Dolina, okres Levice). Mal jedného súrodenca (brata). Mladosť prežil na samote, čo neskôr vtláčilo charakteristické črty aj jeho tvorbe. V rokoch 1934-1939 chodil do ľudovej školy v Malom Kiari. Od r. 1939 pokračoval v štúdiu na meštianskej škole v Bátovciach až do roku 1943. V rokoch 1945 -1949 absolvoval štúdium na Učiteľskej akadémii v Leviciach. Svojím spisovateľským menom Andrej Chudoba prvýkrát podpísal báseň *Vaše tváre* v Slove mladých v roku 1946. O rok neskôr bol redaktorom študentského časopisu Učiteľskej akadémie v Leviciach Naša práca. Počas štúdií publikoval svoje básne i v časopisoch Mladá tvorba a Tvorba. Knižne debutoval ľúbostnou lyrikou, no potom sa ako básnik odmlčal. V júni 1949 po ukončení štúdia na Učiteľskej akadémii nastúpil na vojenskú základnú službu. Až do roku 1951 vojenčil v Slanom, Kladne a v Banskej Bystrici. Po ukončení základného vojenského výcviku krátko pôsobil ako učiteľ v Žemberovciach a Čajkove. Avšak podmienky doby ho prinútili odísť z učiteľských kruhov a musel ísť pracovať do výroby. S prichádzajúcimi rokmi vystriedal i viaceré zamestnania: pracoval v podniku S. M. Kirova v Tlmačoch ako rysovač plechov (1952 – 1954), bol i pomocným účtovníkom v Jednote Pukanec (1954-1955), neskôr jeho kroky viedli do závodu Sandrik v Dolných Hámroch, kde pôsobil ako robotník i plánovač (1956-1960). Medzitým sa v roku 1953 oženil s Katarínou Bahnovou (+2002), ktorá pracovala ako učiteľka a knihovníčka v Pukanci. S Katarínou sa spoznali na Učiteľskej akadémii. Manželka mu neskôr porodila troch synov (Vladimír, Ivan, Ondrej). Odvtedy spisovateľ žije (spolu so synom Ondrejom) a tvorí nepretržite v Pukanci. Od roku 1957 sa začal intenzívnejšie venovať písaniu poézie a prózy, ktorú uverejňoval v Mladej tvorbe. O dva roky neskôr (1959-1962) začal spolupracovať s Československým filmom a naďalej sa venoval literárnej činnosti. V roku 1961 sa dostal na plátna kín film z tlmačského výrobného prostredia *Most na tú stranu*. Autorom scenáru bol Chudoba. Film však nemal veľký úspech. V tvorbe sa snažil nadviazať na postupy lyrizovanej prózy. Motívy čerpal hlavne zo svojho rodného prostredia. Nevyhol sa ani literárnej kritike, ktorá sa k nemu zo začiatku nesprávala práve zhovievavo. Nepodľahol. Až ako prozaik sa dostal do širšieho povedomia. Po vystriedaní niekoľkých zamestnaní sa opäť vrátil do školských kruhov. Od roku 1963 pôsobil ako učiteľ na základnej škole v Pukanci až do roku 1990, kedy odišiel do dôchodku. Mnohí by si mysleli, že bol učiteľom Slovenského jazyka a literatúry. Avšak

opak je pravdou. Ako sám hovorí, vyučoval všetky predmety okrem slovenčiny a literatúry. Základná škola v Pukanci v spolupráci s Maticou slovenskou začala usporadúvať od roku 1997 literárnu súťaž pre talentovaných žiakov, ktorá má názov Cena Andreja Chudoba.

V rokoch 1974-1989 A. Chudoba začal spolupracovať i s Tekovskou knižnicou v Leviciach, kde vykonával činnosť odborného poradcu v Krúžku mladých autorov. Ako vďaku za dlhoročnú

spoluprácu Tekovská knižnica vydala publikáciu – personálnu bibliografiu – Andrej Chudoba pri príležitosti jeho sedemdesiatin. Dňom 9. júna 2006 bolo Andrejovi Chudobovi udelené čestné občianstvo mesta Levíc.

V súčasnosti autor stále žije a pôsobí v Pukanci. Venuje sa predovšetkým literárnej tvorbe, ktorá je úzko spätá s hontiansko-tekovským regiónom. Aktuálne má Chudoba pod perom rozpísanú asi poslednú svoju prácu s názvom „Pamäti“, kde spomína na svoju zosnulú manželku, rodinu, ako i na časy strávené v kruhu svojich kolegov – pedagógov. Táto kniha by mala byť vydaná koncom roka 2012.

3. TVORBA

Chudobove prvé pokusy písať prózu sa datujú z čias, kedy navštevoval meštiansku školu v Bátovciach (1939-1943). Na hodine slovenčiny predložil svojmu učiteľovi Jánovi Zambojovi povest' o tureckých psohlavcoch v Horšianskej doline. Učiteľ neveriac, že to písal sám, ho podozrieval. Myslel si, že to mohol odpísať z kalendára. Kalendár bol v tej dobe jediný zdroj, ktorý pokrýval všetky čitateľské potreby. Avšak Andrej Chudoba objavujúc v sebe talent, naplno využíval knižnicu starého otca. Osobne ho najviac zaujal Jégé a Nižnánsky. Čítanie sa mu stalo osudným. Priviedlo ho k jeho najväčšej vášni, písať. Prvý text, ktorý napísal, bola báseň. Mala názov Vaše tváre a bola uverejnená v Slove mladých (1946). Riešila problematiku ľudských vzťahov. Na margo tejto básne i svojho vývinového obdobia sa spisovateľ vyjadruje sarkasticko- sentimentálne: „*Napriek sľubným prozaickým začiatkom ma však nakoniec predsa len zväbili neodolateľné sirény poézie.*“³

Chudobove prozaické útvary sa dajú zaradiť do tradičných epických žánrov, no s určitou dávkou odvahy, pretože sa z nich vyčleňujú kompozičnou, štylistickou i jazykovou stránkou. Podľa Jozefa Mistríka ich možno označiť za: „širšie komponované básne v próze“.⁴

Až počas štúdií na Učiteľskej akadémii v Leviciach mu vyšla prvá zbierka básní **Letokruh srdca** (1958). Táto zbierka básní obsahuje tri tematické cykly: Frontové verše, Lásky čas a Vráta do poľa. Všetky cykly odrážajú životnú cestu Andreja Chudobu. V prvom rade to bola vojna, láska a nakoniec ťažké osobné skúsenosti.

Akosi predzvesťou vstupu básnika do slovenskej prózy boli prvé dve poviedky Ostrovanka a Osamotenosť. Jeho prvá prozaická kniha (dvojnoveľa) má názov **Kde pijú dúhy** (1962). Predstavujú širšie komponované básne v próze. Vystupujú tu mladí hrdinovia, ktorí si pri svojich životných krokoch uvedomujú historické a sociálne okolnosti viažuce sa na predvojnové a vojnové časy. Chudobove novely Kde pijú dúhy získali i cenu vydavateľstva Slovenský spisovateľ za rok 1963.

Chudoba naďalej rozvíjal svoje prozaické prednosti v ďalších dvoch dielach – **Pustý dvor** (1965) a **Miesto pre dvoch** (1966). Knihy obsahujú dvojice noviel. V prvej knihe je titulná novela Pustý dvor a próza Škovránok, v druhej novelistickej próze Syn človeka a Miesto pre dvoch. V novele Pustý dvor je v popredí motív dievčenskej túžby vydať sa

³ OBERT, V.: Domov v tvorbe Andreja Chudobu, 1987, s.16

⁴ MISTRÍK, J.: K lyrizovanej próze poviedok Kde pijú dúhy. In Slovenská reč. [online]. roč.28/1963, č.2, s.77.

z ozajstnej lásky. Vzápätí prichádza o milovaného muža a jej predstavy o šťastí sa rozplynú. Vracia sa z mesta na majer. Novela Škovránok čerpá z časového prelomu, keď sa z dievčaťa stáva žena, neustále zraňovaná neprajným vonkajším prostredím.

Próza Syn človeka spočíva v stretnutí dvoch protikladných strán: partnerského vzťahu bývalej učiteľky Zoše a šialeného Imra a veľkej lásky Gizely a Gregora. Dôsledkom stretnutia je smrť dieťaťa. V próze Miesto pre dvoch autor rieši problém viny a trestu: smrť Marikinho manžela dokumentuje aj istý filozofický smer.

Chudobove novely ako: Mukyňový háj, Pustý dvor a Miesto pre dvoch sú pokladané za vzor interpretácie domova.

Leto s pehavou pannou (1970) sa označuje za rozsiahlejšiu autorovu novelu. V nej Chudoba spája reálne s fantastickým. Leto s pehavou pannou symbolizuje vlastne učiteľove telefonické rozhovory. Zahráva sa s neznámou Likou. Tá však po autonehode zomiera a rozprávač sa s ňou nemal možnosť osobne spoznať. Hlavnú dejovú líniu obohacujú rôzne podnety (krádež, zlatý poklad...). Ide tu i o fantastickú víziu súvisiacu s privolávaním nebezpečných Húnov.

Na opakovanú literárnu kritiku Chudoba reagoval zbierkou poviedok **Zbohom, Cyrano** (1973). Kniha obsahuje deväť poviedok, ktoré možno rozdeliť do troch dejových skupín:

1. vojna - sprevádzaná znakmi a dôsledkami (Tanečnica, Zvony v Asiagu, Modlená hora)
2. láska - v prostredí inteligencie – študenti, vysokoškolsky vzdelaní ľudia (Zbohom, Cyrano, Metelica, Baranček)
3. láska – na periférií svojej existencie, prostredie južnoslovenského vidieka (Agova smrť, Smäd, Otec).

Autor momenty vojny iba načrtáva, no osudy ľudí vykresľujú obraz skutočnosti. Poviedka má silný lyrický kontext. Vyčleňuje sa dvoma kritériami:

1. kritérium námetu - dej sa odohráva v študentskom prostredí (optimisticky ladené),
2. kritérium námetu - spolužitie Slovákov a Maďarov (v povojnovej situácii to nebolo jednoduché).

Z poviedkového cyklu Zbohom, Cyrano čerpá aj novela **Obklúčenie** (1976). Chudoba hľadá odpoveď na otázku, kto nesie zodpovednosť za to, že vojna zasahuje do života ľudí. Hlavná postava novely je Dominik. Vykonáva postavenie čatára povstaleckej armády. Prežíva vnútorné pocity obklúčenia, ktoré pramenia zo skutočného nepriateľského vojenského obklúčenia.

Ďalšia kniha v tvorbe Andreja Chudobu nesie názov **Hlinené husle** (1977). Tematický základ tvorí láska a jej rôzne podoby. Kniha obsahuje osem poviedok a noviel (Zina, Hlinené husle, Deň bez anjela, Tulák Ahasver, Rozbíjač kamenia, Popoluška, Čierne orechy, Duša a telo, Znamenie osudu).

Konečne bude mier (1979) je zbierka ďalších Chudobových noviel. Zaradil do nej sedem príbehov: Zuzana, Most, Snežienka, Rastie tam strom, Cesta do Muškátova, Provereno, min net a Konečne bude mier. Z časového hľadiska sa príbehy odohrávajú na konci druhej svetovej vojny. I dej týchto noviel sprevádza láska. Píše o príbehoch obyčajných ľudí, akými sú bezdetný stolár, dospievajúci chlapec, či dedinský boháč. Ich city sú veľmi krehké. Očakávajú zmierenie, no situácia ich často núti prejaviť sa statočne alebo zbabelo.

Umelecky najsilnejšie a najpôsobivejšie prózy tohto diela sú Cesta do Muškátova, Rastie tam strom a Konečne bude mier. Kým v Ceste do Muškátova stavia autor do kontrastu konanie postavy Pavla, týraného chlapca Vila, neľudskosť nemeckého poddôstojníka, v novele Rastie tam strom vykresľuje veľkú ľudskú tragédiu. V titulnej novele akoby naznačoval, že láska všetko vylieči.

Do románového prúdu tzv. južnoslovenskej prózy sa zaradil dielom **Nákaza** (1982). Dej sa odohráva v istej slovensko-maďarskej dedine Z. Do obce prichádza redaktor okresných novín, ktorý pripravuje reportáž o priebehu jarých prác v miestnom roľníckom družstve. Nanešťastie v tom čase zisťujú nákazu – slintačku hovädzieho dobytku a sú nútení majer zatvoriť. Reportér sa ocitá v pozícii väzňa. Vytvára sa nedobrovoľná skupina ľudí, ktorá je nútená zostať v izolácii. Táto izolácia môže potvrdiť neurčitý čas.

A práve v tomto momente začína autor pozorovať správanie ľudí v neobvyklých podmienkach. Skupinu tvorí desať mužov a deväť žien. Jej veliteľom je doktor - zverolekár a zootechnik.

Nákaza a zápas ľudí s ňou je síce ústredným motívom, no paralelne sa tu odohrávajú ďalšie dve línie. Rozprávač spomína na svoju lásku, s ktorou prežil najväčšiu ľúbosť práve na mieste, na ktorom sa nachádza. Redaktor zase spomína na Evu ako na svoju obeť, ktorú

svojou zradou zabil. Túto situáciu, žitie v izolácií, považuje za svoj trest. Ďalšia línia má črty detektívneho príbehu, v ktorom sa pátra po vrahovi bývalého predsedu družstva.

Z postáv mužských predstaviteľov čitateľa upúta najmä postava vrátnika - starkého, doktora - veterinára, ale aj dlhoročného kronikára obce. Autor prekvapil aj prienikom do vnútorného sveta

ženských postáv - dievčat, matiek, manželiek, ktoré sú nedobrovoľne odlúčené od svojich rodín.

Po románe Nákaza pribudol poviedkový súbor **Krv nie je voda** (1985) a po ňom opäť román - **Stopárka** (1986). Autor sa vracia do obdobia prvej svetovej vojny.

Môže sa zdať, že kniha poviedok Krv nie je voda tematicky nadväzuje na dielo Konečne bude mier. Nie je to tak. Autorovo dielo je viac ako súčasné. V centre pozornosti sú tri protiklady, na ktorých zakladá svoje príbehy: vojna – mier,

mladosť – staroba,

súčasnosť – minulosť,

pričom základ všetkých próz tvorí tradične láska a domov.

V titulnej novele Krv nie je voda sa autor zameriava na generáciu starších. Odhaľuje vzťah medzi vnukom a starým otcom a súčasne i vzťah medzi starým otcom a jeho bojovým povstaleckým druhom Matúšom. Starý otec ušiel do Povstania z vlastného rozhodnutia. Obaja priatelia sa často navštevovali, čím boli pre vnuka vzorom. Postupom času vnuk dospieva a vniká do tajomstiev tohto bezchybného priateľstva i tajomstiev starého otca. Medzi ne patrí aj vzťah starého otca k Mariške, s ktorou sa ako ženáč zaplietol. Po smrti druhá sa výrazne mení povaha starého otca. Z vnuka sa stáva vojak a o rok -dva nato starý otec nečakane zomiera. Zanecháva po sebe svedectvo o dobe, v ktorej žil.

Podľa názoru jedného z posudzovateľov román Stopárka je to najlepšie, čo Andrej Chudoba doteraz napísal. Potvrďuje to i kriminálnou zápletkou. Román je z učiteľského prostredia. Fabula Stopárky je rámcovaná školským rokom (od konca augusta až do júna). Počas tohto školského roka sa odohráva priateľsko- lúboštný príbeh dvoch ľudí, ktorý je popretkávaný čiernym tieňom mladej učiteľky. Gabriela si začala románik s jej kolegom v starších rokoch, ktorý ešte žije v nerozvedenom manželstve.

Autor sa v prvom rade zameriava na školskú prácu, na celkovú atmosféru v školskom prostredí. V druhom rade predstavuje pátranie Gabriely po neznámom maniakovi.

Napokon prichádza na stopu, pomstí sa mu a dochádza k tragédii. Muž- násilník sa v kúpeľni pri striekaní mravcov otrávi jedovatým prípravkom.

Chudoba naďalej ostáva verný svojmu domovu, a tak i v tomto románe sa ocitáme v známom kraji Tekova a Hontu. Rozprávač je situovaný do pozície učiteľa zemepisu a pripisuje mu črty svojej vnútornej orientácie na domov.

Spisovateľ vo svojej tvorbe nezabúda ani na deti. Knižkou **Sedemdesiatsedem povestí spod Slovenskej brány** (1974) uzatvára krátkou prestávkou doterajšiu literárnu tvorbu. Chudobove povesti sú z dávneho sveta a myslenia dedinského človeka. Špecifickú podobu dotvára umelecká výpoveď.

Po sumarizácii jeho slovesnej umeleckej tvorby treba zdôrazniť, že písal aj básnické texty k obrazovým publikáciám, ktoré vznikali za účasti významných fotografov: *Rodná zem* (1980), *Čaro zimy* (1984), *Veľký spev* (1985), *Duch v kameni* (2007) - autor prológu a **Od Tekova vietor veje** (1984). Najmä do tejto knižky, ktorá vznikla v spolupráci s Milanom Hlôškom, autor vložil všetko, čo charakterizuje jeho vzťah k domovu.

*„Tekov, Tekov, vínorodý Tekov,
bodaj by tebou len med tiekol
a dobré pravé nekrstené vínce,
čo sa blyští ako zlaté mince,*

*nech nám ešte dlho jeho žiara
k úprimnosti srdcia poroztvára,
nechže sa v zdraví každým rokom
môžeme ctiť tvojím samotokom.“⁵*

(Chudoba, A. 2008, s.81)

Tvorivé možnosti spisovateľa Andreja Chudobu zostávajú naďalej otvorené. V doterajšej tvorbe ukázal, že žriedlom jeho tvorby je domov. Domov ako: *„zem pre všetkých, ale aj domov ako symbióza detstva a lásky... – domov ako komplex pocitov, ktoré v konečnom dôsledku vytvárajú jedinečnú morálnu hodnotu nazvanú istota.“⁶*

---

⁵ Ukážka básne z knihy: CHUDOBA, A. - HLÔŠKA, M.: *Od Tekova vietor veje*, 2008, s.81

⁶ OBERT, V.: *Domov v tvorbe Andreja Chudobu*, 1987, s.39

3.1 POÉZIA

Čitatelia mohli v prvých povojnových rokoch sledovať v študentských časopisoch Mladá tvorba a Tvorba básnické začiatky Andreja Chudobu. Vtedy ešte nikto netušil, že z neho vyrastie pozoruhodný typ prozaika, známeho lyrického rozprávača a pokračovateľa tradícií slovenskej prózy z tridsiatych a štyridsiatych rokov. V tom období jeho talent svedčil o výraznom básnickom type.

V roku 1958 debutoval básnickou zbierkou ľúbostnej a prírodnej lyriky *Letokruh srdca*. Ako je už spomenuté, táto Chudobova zbierka básní obsahuje tri tematické cykly: Frontové verše, Lásky čas a Vráta do poľa. Kniha odráža základné momenty, ktoré v tom čase ovplyvňovali človeka a spisovateľa Andreja Chudobu. Patrí sem vojna, láska a osobné skúsenosti povojnových rokov. Podľa toho sa rozčleňuje 57 básní zbierky do týchto troch tematických cyklov:

Frontové verše: *Nech láska súdi nás, Štedrý večer, Práčka, Frontová jar, Bez rozlúčky, Biela Sobota.*

Lásky čas: *Rozlúčka, Skúška, Prvá láska, Prvý deň, Don Quijote, Kladno, Žena, Na starú tému, Akt, Postskriptum, Lásky čas, Želania, Jastrab, Pred spánkom, Noc, Svadba, Jež, Slnovrat, Na konci leta, Sanatórium, List, V doline, Balada zo sanatória, Chorá, Balada Barbarská láska, Appassionata, Na návšteve, Inkognito, Nepohrdajte láskou.*

Vráta do poľa: *Curriculum vitae, Návrat, Sosna, Pieseň Nedel'a, Medza, Mŕtvy včelín, Bodliak, Doba žiab, Sonet, Poľovník, Páperie, Zlato, Duranzie, Zákon, Alma mater, Romanca, Zmysly srdca, Prsty, spolurobotníkom, Balada o kvetinárke.*

Autor vo svojej prvej básnickej zbierke opisuje spomienky na vojnu. Snaží sa prostredníctvom veršov vyjadriť krutosť doby. Báseň, v ktorej dokonale cítiť vojnovú tematiku, má názov *Prvý deň*.

*„Do rúk mi pušku dali
a bodák z modrej ocele,
a ja som ešte chlapec,*

*čo perom lásku chváli.
Dievčenské prsty ma hladievali
po čele.*

*Tí oproti chystajú sa k steči.
Na tráve ležím. V šašine vetrík dudre.
Myslím na láskavé a vrúcne reči,
na lavice a kníh listy múdre,
na septembrové leto
v bielučkom pavučí.
Človek ľahko naučí sa ľúbiť,
však zabíjať sa ťažko naučí.*

*Strom kvet má. Ryba plutvy
a človek srdce,
čo nedovolí zabiť.*

*Odpusťte, poručík, že som mŕtvy.
Zabudol som si pušku nabiť.“⁷*
(Chudoba, A. 1958, s.24)

Samozrejme, autor nespomína iba na trpké spomienky, ale tiež na obdobie svojej mladosti, kedy každý zo študentov bol zaľúbený a láskou sklamaný. Toto šťastnejšie obdobie Chudoba opisuje v básni *Prvá láska*.

*„Zanechám ťa
nedeľa samotárska.
Roztrhol som vernosti reťaz.
Na srdce mi zaklopala láska:
Vstávaj. Je čas.“⁸*
(Chudoba, A. 1958, s.23)

---

⁷ Ukážka básne z knihy: CHUDOBA, A.: Letokruh srdca, 1958, s.24

⁸ Tamtiež, s.23

K tejto básnickej zbierke sa vyjadril i Štefan Drug,⁹ ktorý hovorí, že táto kniha veršov je básnickým životopisom autora. Za najlepšie označuje práve tie Chudobove verše, ktoré vyplynuli z jeho spolunažívania s robotníckym prostredím. V nich sa najviac prejavila identita poézie básnika s vlastným človečím bytím. Báseň má názov *Prsty*:

„*Som lisiar,
v starej lisovni tečie na mňa olej,
olej a pot, olej a pot.
Šesťsto ton vo mne hučí
železný chorál.
Keď však vyjdem von, som básnik...*“¹⁰
(Chudoba, A. 1958, s.95)

Z úplne odlišného významového hľadiska to zobral pri hodnotení Chudobovej zbierky básnik Vladimír Mináč, ktorý v recenzii *Oj, láska, láska...* hovorí: „*Zdá sa mi, že vnútorný zákon básnika je najmä vo veršoch Prsty a Spolurobotníkom: tu sa zjavuje svet, ktorý poznáme z Chudobových lyrických fejtónov, svet hutný, živý, dramatický, zaujímavý a neznámy. To je, zdá sa mi, pôda, z ktorej by básnik mohol vyrásť, skutočná pôda srdca.*“¹¹

Tematické jadro básnického debutu má svoj pôvod hlavne v povojnových dotykoch so životom. Ďalšia fáza účinkovania v literatúre súvisí s jeho priamou účasťou vo výrobe.

Túto zbierku básní *Letokruh srdca* ilustroval a obálku navrhol Ladislav Nesselmann.

Chudoba napísal i viaceré básnické texty k obrazovým publikáciám: *Rodná zem* (1980), *Od Tekova vietor veje* (1984), *Čaro zimy* (1984), *Veľký spev* (1985).

Ďalšou Chudobovou zbierkou básní ľúbostnej a prírodnej lyriky je *Kým slnko nezapadne* (2007). Túto knihu vydal ako osemdesiatročný. V nej Chudoba viac-menej hodnotí svoj život a v spomienkach sa vracia do meštianskarskej mladosti. Ústrednú tému tvorí cesta z Levíc do Bátoviec, na ktorej sa odvíja jeho mladosť. Bol vášnivým cyklistom, a tak od septembra až do zimy zo Zajačej doliny denne robil šesťnásť kilometrov. Popri

---

⁹ Z knihy: OBERT, V.: *Domov v tvorbe Andreja Chudobu*, 1987, s.17

¹⁰ Ukážka básne z knihy: CHUDOBA, A.: *Letokruh srdca*, 1958, s.95

¹¹ Citované z knihy: OBERT, V.: *Domov v tvorbe Andreja Chudobu*, 1987, s.20

tejto záľube – bicyklovaní, načerpával i nové témy pri opisovaní krajiny, ktorá ho denne obklopuje. Zároveň tým spisovateľ ukazuje svoj široký záber vedomostí.

Zaujímavý príbeh nám ponúka z výletu niekoľkých kamarátov na Zlatno. Je to dedinka na úpäť Tribečského pohoria. Tieto prežité udalosti zahaľuje rúchom porozumenia a nostalgie. V tomto diele sa autor prezentuje bohatým jazykom, metaforami, prirovnaniami, básnickými ozdobami, ale i vtípnymi komentármi. Čitateľ ako by mal pocit, že básnik nepíše, ale maľuje. Táto kniha je pre mnohých literárnym skvostom a poskytuje neopísateľný čitateľský zážitok (Švihran, L. 2003-2009).¹²

3.2 PRÓZA

Chudobov spočiatku básnický talent sa popri zamestnaní dedinského učiteľa, neskôr pracovníka vo výrobe, začal viac prejavovať v životnej “próze“. Próza odzrkadľuje v autorovej tvorbe pečať drsnej životnej skúsenosti. V dielach chcel poukázať na problematiku človeka modernej doby. Takto vznikla Chudobova lyrizovaná próza. Po obsahovej stránke vzbudzovala pozornosť hlavne pre spájanie sveta predstáv so svetom skutočnosti a po formálnej stránke sa označuje v našich pomeroch za unikát pre jej štylistické prednosti.

Spisovateľove prozaické útvary, ako som už spomínala, možno s malou dávkou odvahy zaradiť do tradičných epických žánrov, pretože sa z nich vyčleňujú ako kompozičnou, tak i štylistickou a jazykovou stránkou. Po tematickej stránke však spĺňajú všetky kritériá novely a poviedky.

Základom prvej knihy noviel *Kde pijú dúhy* je človek v prírodných živloch a tragédia existencie. V dvoch romantizujúcich príbehoch *Mukyňový háj* a *Kde pijú dúhy* vytvára baladickú atmosféru jednota prírody a človeka. V strede autorovej pozornosti je žena, ktorá je verná i vzdorovitá, žena – Paulína a Hedviga.

V prvom príbehu *Mukyňový háj* sú nám dôverne známe patriarchálne pomery na kulackom gazdovstve, a tiež aj odpor Martina proti týmto pomerom.

Príbeh *Kde pijú dúhy* nám zase zobrazuje lásku Hedvigy a Michala, ktorá sa odohráva v dvoch priestorových rovinách: počas dospievania na majeri a počas dospelosti na

---

¹² ŠVIHRAN, L.: Kým slnko nezapadne - Andrej Chudoba. In Knižná revue. [online]. 2003-2009 Literárne Informačné centrum.

modernom sídlisku. V prvej rovine sú im prekážkou Michalovi rodičia a ich predsudky, v druhej rovine zase Hedvigin muž. Pokus o zdolanie týchto prekážok je tragický a končí veľkým sklamaním.

V druhej knihe *Pustý dvor* sa opäť opakuje baladický príbeh, v ktorom sa stretávame s krehkými ženskými postavami, Kristínou a Danou. Cítiť tu silný dievčenský motív túžby vyslobodiť sa zo zaužívaných predstáv – vydaja bez lásky. Kristínin veľký sen o šťastí spočíva s predstavou života v meste. No napokon po smrti milovaného muža sa jej plány menia a odchádza z mesta na majer.

Druhá novela zasa polemizuje s názormi, či sa dá každý čin mladého človeka presne definovať. Danin pokus samovraždy je podmienený tragickými duševnými pocitmi, ktoré v nej pretrvávajú, avšak vyšetrovateľ sa domáha konkrétneho, zrozumiteľného dôvodu. Autor sa nás v tomto príbehu snaží presvedčiť, že city dospievajúceho dievčaťa, ktoré je neustále zraňované vonkajším prostredím i vlastnými psychickými problémami, sú zložitejšie. Lenže samotný autor sa ich nepokúša dešifrovať.

Do kontextu Chudobovej prózy sa radí i knižka *Miesto pre dvoch*. V podobnom príbehu rozpráva učiteľka Marika o tragickom osude svojej lásky k profesorovi. Toho po vojne odsúdili ako spoluúčastníka pri vražde. V Marike spolu s láskou vzrastá i tušenie o účasti milovaného muža na vražde. Záver končí tragicky. Profesor spácha samovraždu a Marika stráca posledné nádeje o šťastí. V tomto diele sa podarilo autorovi najlepšie poukázať na zvrátenosť vojny a jej dôsledky.

Súčasťou Chudobovej lyrizovanej prózy sú aj niektoré rozsiahlejšie novely publikované v časopisoch, napríklad *Ostrovanka* a *Osamotenosť*. Hovoria o podobnej problematike (osamelá žena, študentské roky a obdobie vojny).

Ďalšie autorove prozaické diela sú: *Leto s pehavou pannou*, *Zbohom*, *Cyrano*, *Obklúčenie*, *Hlinené husle*, *Konečne bude mier*, *Nákaza*, *Krv nie je voda*, *Stopárka*, *Zázrak na konci sveta*, *Krásne poškodená slečna*. Jediná kniha próz určená mládeži má názov *Sedemdesiatsedem povestí*.

Pri rozbere Chudobových prozaických útvarov si možno všimnúť najmä problém lásky, tragickosti a osudovosti, funkciu prírody, tajomnosti a fantastickosti. Zároveň pozornosť treba venovať problematike formálnej stránky a inšpiračným zdrojom jeho prózy.

Hlavnú tému Chudobových próz tvorí láska. Postavy ju prežívajú v dvojacom prostredí: na majeroch a vidieckych samotách alebo v mestách na nových sídliskách. V jeho prózach

nájde aj erotiku a sex, ale obscénnosť sa tu nevyskytuje. Autor pokladá citové i telesné vzplanutie za rovnocenné: „ *Pocítil neznámy vzrušujúci pohyb v cievnach, prudkú telesnú náklonnosť, ktorú tiež môžeme nazvať láskou. Ale to už nebola tá láska, čo pôsobí ako horúčka a šťve našu fantáziu ako speneného koňa.*“¹³

Pri Chudobových prózach nachádzame opačný pól kultu lásky. Nie je to ten povestný kult lásky k žene, ale ide o kult lásky k mužovi. Muž je v tomto prípade považovaný za objekt zasahovaný obdivom a očakávaním milujúcej ženy. Autor hovorí o zmyslovo-eroticke pohľade očami ženy. Hedviga je najlepším príkladom, kde prevláda kult lásky k mužovi. Celý čas sníva o mužovi, ktorý je hodný lásky: „ *... opäť sa jej žiadalo ležať na brehu vodnej priekopy a hladiť po vlasoch dobrého neznámeho muža.*“¹⁴

Láska k mužovi neraz končí tragédiou. V Hedviginom prípade je to tragédia nešťastného manželstva bez lásky: „ *Privolávala som Ťa k sebe každý deň, v každej myšlienke, hoci som vedela, že v tej chvíli, keď ku mne prídeš, Ťa stratím ...*“¹⁵

Chudoba vie perfektne zakomponovať citové vzplanutie dvoch ľudí do prírodných situácií.

Hedviga si až v letnej búrke pri zablýsknutí uvedomí Martinov obdiv.

Autor veľmi citlivo narába s mužskými a ženskými princípmi napätia. Chce upozorniť na pudovosť v konaní ženských postáv, ktoré často ústi až do absurdnosti. Chudobove „ženy“ akoby ani nemysleli, len potajomky dúfajú, trápia sa, očakávajú akúsi náhlu zmenu, majú strach zo samoty. Ženská hrdinka sa bojí jednotvárnosti a má úzkosť z času. Emócia má v Chudobovej próze primárne postavenie. Vo svete autora sa žena uplatňuje vo svojom individuálnom svete, zatiaľ čo muž na scéne objektívnych javov. Pri vyústení príbehov do katastrofy, ženu obyčajne čaká sklamanie (Hedviga z Pustého dvora, Marika z Miesta pre dvoch) a muža smrť (Peter z Pustého dvora, profesor z Miesta pre dvoch).

Žena, keď prežíva lásku, významom je pre ňu budúcnosť. U mužov je zas dôležitá minulosť. Lásku autor realizuje nielen v citových, ale i časových rozmeroch.

Podľa toho, ako sa autor (rozprávač) stavia k životu, láske a svetu je evidentné, že je to postoj citlivého človeka, ktorý nekladie logiku na prvé miesto. V Chudobových príbehoch ťažko pochopiť konanie postáv alebo samotný myšlienkový zámer.

---

¹³ CHUDOBA, A.: Kde pijú dúhy, 1962, s.87

¹⁴ Tamtiež, s.171

¹⁵ Tamtiež, s.204

Možno preto sa kritici spájajú s názormi, že: „ *Chudoba, vyškolený predovšetkým na regionálnej a lyrickej próze, spája svet vidín, rozprávok, snov a fantázie s reálnym svetom.*“¹⁶

Autor si to uvedomuje za seba i za svoje postavy. Dôkazom toho je, že necháva neznámeho zoológa charakterizovať Michalove životné názory: „ *Máte fantáziu, a preto nie ste šťastný. Šťastní sú tí, čo vidia svet taký, aký je.*“¹⁷

Filozofia Chudobových postáv vyplýva z ich vrodenej skúsenosti, z prostredia, z pocitov samoty a osamelosti.

Bratské vzťahy medzi Martinom a bratom – rozprávačom sú poznačené zákonmi krvi, ktorá v nich koluje: „ *Vrela v nás hrdá, priama, dôverčivá krv. Trvala v nás tá istá citová vášeň, ktorú v nás vypestovala príroda, samota a zem ...*“¹⁸

Tieto zákony krvi a zrastenosť s prírodou pociťujú Chudobove postavy práve vtedy, keď sa zamýšľajú nad zmyslom života.

V oblasti lásky je obzvlášť dôležité okrem citov a vášni zachovanie rodu. I obraz súmraku po náhlom odchode Hedvigy vyvoláva v dospievajúcom chlapcovi pocit potreby zachovania rodu:

„ *Najviac ma bolel súmrak, možno preto, že v citlivom chlapčenskom srdci sa prebúdzalo poslanie rodu, nejasný pocit vlastnej pomínutelnosti.*“¹⁹

Chudobova emocionálnosť a citlivosť potláča do úzadia logické princípy. V jeho príbehoch prebieha dynamika citov a vnútorných zážitkov. Michal si prostredníctvom koberca v byte predstavuje obraz šťastných chvíľ s Hedvigou: „ *V koberci je zatkaný vyšedivený svetrík. V koberci sú zatkané všetky handry z domu pod Vápenicou.*“²⁰

Autor azda najdokonalejšie pozná vidiek a vidieckeho človeka. Dokáže s úplnou presnosťou opísať vzťahy medzi ľuďmi, údaje z roľníckej práce, zvyky a pod. Znalosť týchto vecí mu umožňuje vytvárať kontrast medzi vidiekom a mestom.

Mesto symbolizuje priestor, v ktorom sa hrdinovia pokúšajú realizovať svoje predstavy o láske a šťastí. Vidiek je pre nich začiatkom i koncom predstáv o istote a útočisti. Pre zdôraznenie citlivosti postáv, autor stavia proti sebe majer a dedinu. Príkladom toho je, keď Martin cestou domov z tancovačky premýšľa o majeri : „ *Bol to jeho posledný pokus*

---

¹⁶ MELICHER, J.: Sborník Pedagogickej fakulty v Nitre, 1967, s.219

¹⁷ CHUDOBA, A.: Kde pijú dúhy, 1962, s.147

¹⁸ Tamtiež, s.14

¹⁹ Tamtiež, s.129

²⁰ Tamtiež, s.15

zblížiť sa s dedinou, presvedčiť sám seba, že je taký ako iní, že jeho samotárstvo je iba omyl.“²¹

Istotu Chudobovým postavám dáva iba príroda a samota na vidieku. Martin dokonca uteká z majera do Mukyňového hája, a tam si chce postaviť dom a vybudovať osobné šťastie bez ostatných.

Príroda “spolupracuje“ s ľudskými osudmi. Je spravodlivá, odmeňuje i trestá, poskytuje útočisko, ale i vyháňa. Mukyňový háj a dom – to sú symboly istoty. Avšak družstevníci háj vytnú a betónové základy domu “zarastali trávou“. Martinov smútok znásobuje pocit ničoty a prázdnoty. Tam, kde kedysi stál háj, už skutočne “nič nebolo“. Pri pohľade na vyrúbaný Mukyňový háj sa Martin len trpkou usmieval a v očiach sa mu leskli veľké slzy. Obraz veľkého Martinovho utrpenia autor opísal takto: „*Sklonené sekery krvácali na slnku a vzdávali poctu cudziemu detstvu a mladosti.*“²²

Chudoba pripisuje prírode nadhmotnú silu. Prírodné motívy prerastajú do symbolických obrazov: „*Blesky každú chvíľu prebýjali tmou, prudko pohrmievalo, obaja sme striehli na pohyb, na príležitosť, ktorá zmyselne šantila v povetrí.*“²³

Toto zameranie na ľudské city a prírodné živly vrcholí v obraze hrôzy. Ten je vybudovaný na kontraste “hriešnej“ lásky Michala a Hedvigy a vyčíňania búrky. Aj v Pustom dvore sú podobné stopy: Peter s Kristínou prežívajú búrku po bránkou. Táto chvíľa v úkryte pred živlami je príležitosť na zblíženie: „*Po uličke sa hnala dážď, nikto nás nevidel. Neočakávane ma obklopil pocit nesmierneho šťastia, myšlienka, že kdesi v takejto uličke prežijem s ním celý život.*“²⁴

Prvky tragizmu a osudovosti, ktoré autor používa vo svojej filozofii, zaujímajú primárne postavenie. Otázka odcudzenia a samoty zodpovedá aktuálnym požiadavkám súčasnosti. Samota formovala i charakter Kristíny v pustom dvore: „*Na samote som sa naučila nedôverovať ľuďom, ktorí prichádzali zvonka.*“²⁵

Pocity tragizmu sa spájajú s nocou a samotou: „*Ruky a nohy mi zmáhal pozvoľna strach a nevedel som povedať, čoho sa bojím. Vlastne to ani nebol strach, ale napnuté očakávanie zvuku, ktorý sa mal každú chvíľu ozvať.*“²⁶ Tragickým sklamaním je

---

²¹ Tamtiež, s.75-76

²² Tamtiež, s.108

²³ Tamtiež, s.189

²⁴ Tamtiež, s.92

²⁵ CHUDOBA, A.: Pustý dvor, 1965, s.47

²⁶ CHUDOBA, A.: Kde pijú dúhy, s.10

poznačené aj Michalove stretnutie s Hedvigou, ktorá je už vydatá žena. Chlapcove predstavy sa dostávajú do rozporu so skutočnosťou: „ *Takto som si nepredstavoval svoje stretnutie s Hedvigou... Moja obrazotvornosť bola roztrpčená skutočnosťou... Hedviga konala inak, rozprávala inak, opytovala sa inak, odpovedala inak. Videlo sa mi, akoby vierolomne porušila dohodu, ktorú sme dojednali, akoby nárokom zatajovala tie rozkoše srdca, ktorými ma sem privábila.*“²⁷

Neistotou a strachom je poznačená i predstava lásky. Kristína sa pri rozhovore so strýkom zamýšľa nad svojím osudom v manželstve. „ *... Každý je sám. Každý sa bojí. Ale potom, čo je to, to spájanie? Zmenšovanie strachu a samoty? Alebo iba nejaká slepá túžba?*“²⁸

Strach sa u Kristíny spája s pocitmi blížiaceho sa nebezpečenstva, ktoré súvisí s Petrovou tajomnou činnosťou a so stretnutím sa s Gabom – priateľom z detstva: „ *Len čo som vyšla von, obkolesilo ma poludňajšie nebezpečenstvo, ... Cítila som, že sa ho dnes už nezabavím, lebo som nevedela, čo znamená a odkiaľ prichádza... a tma ho zhmotňovala od postáv, ktoré sa tajomne potulovali naokolo.*“²⁹

I v novele *Škovránok* pocity osamelosti a odcudzenosti dospievajúcej Dany vyúsťujú až do pokusu o samovraždu. Jej pocit osamelosti, zbytočnosti a odcudzenia sa najbližším stupňuje nezhoda medzi rodičmi. V podstate je to jej skrytá príčina smútku, ktorá vyúsťuje do samovražedného činu.

Tragickú udalosť sa podarilo autorovi zvýrazniť najmä v *Mieste pre dvoch*. Marika sa neustále všetkého obáva, bojí sa tmy a ticha, vlastnej nedokonalosti, má strach z niečoho dôležitého, čo by mohla premeškať.

Pocity osamotenosti a izolovanosti badať i v samotných názvoch autorových prozaických útvarov: Kde pijú dúhy, mukyňový háj, Pustý dvor, Škovránok, Miesto pre dvoch, Ostrovanka a Osamotenosť. Odrážajú snahu určiť zvláštne miesto jednotlivca v konkrétnom svete. Postavy sú označované iba rodnými menami (Michal, Hedviga, Kristína, Marika), prípadne len iniciálkami (E.,G.,T.,D.) ako je to v *Mieste pre dvoch*.

S pocitmi strachu a tragickosti postáv súvisia i skúsenosti s vojnou, jej prípravami, ohlasom, ba dokonca i predstavou hroziacej vojnovéj katastrofy.

V Mukyňovom háji ide o pohľad na vojnu z uhla dieťaťa, neskôr dospievajúceho chlapca, ktorý má po vojne najväčší zážitok zo zaujímavých uniforiem a pušiek.

---

²⁷ Tamtiež, s.155-156

²⁸ CHUDOBA, A.: Pustý dvor, 1965, s.40

²⁹ Tamtiež, s.108

Podobne bez konfliktov sa spomína aj rozbitie republiky a Martinov odchod na Východný front. Martinov postoj voči vojne je od začiatku poznačený tragizmom. Hrôza vojny a zmysel života vyplýva z kontrastného pohľadu na zem i pôdu. Pri návrate z Povstania Martin: „ *Opäť videl zem poznačenú pluhom a konskými kopytami. Dosiaľ to bol iba terén, iba hluché a metné priestory, kóty a vzťažné body, mŕtva hmota, do ktorej hĺbili zákopy a jamy.*“³⁰

Autor využíva nezvyčajný kontrast spevu a vojny. Potulný spevák sa dá do reči s kováčom, ktorý práve kuje meče. Hovorí mu: „ *Kde sa kujú meče, vtáci zle spievajú.*“³¹

Kontrast morálky a vojny sa vyhocuje v rozhovore Michala s neznámym zoológom. Spytuje sa, akú cenu má mravnosť v tomto čase, keď ničivé bomby môžu všetko zo sekundy na sekundu premeniť na popol. Pritom však nikoho nezaujíma, či to všetko je morálne alebo nie.

Mier v Chudobových prózach súvisí so zemou a pluhom, s trávou i husľami: „ *Roky neležal v tráve, lebo nebolo trávy ani zeme, boli len zázemia, pásma, územia a fronty. Preto si teraz náročky zaumienil ležať na tráve a mukyňovou halúzkou si kreslil obraz domu a kdesi za stenou ticha počul husle.*“³²

V súvislosti s husľami treba spomenúť, že v Chudobovej próze sa vyskytujú aj iné hudobné nástroje, prípadne iné zvukové zdroje. Smieť počúvať hudbu a spev, to je dokonca väčšie právo, než právo na lásku. Nedostatok zvuku totiž evokuje negatívne pocity. Hudba má zázračnú moc. Už od dávnych dôb ľudí upokojuje a vyvoláva v nich príjemné pocity: „ *Privrel som oči a v sprievode tejto utišujúcej hudby som vošiel do Hedviginho domca s pásikavými záclonami.*“³³

V kombinácii so svetelnými, zvukovými a priestorovými efektmi sa vytvára atmosféra nerozhodnosti a očakávania: „ *Stála som pri lampe a medzi buchotom srdca som počula zvonit' zvony belasého mesta.*“³⁴ Z tejto vety je známe, že sa Kristína rozhoduje, či dá prednosť hlasu svojho srdca a pôjde za Petrom, alebo zostane doma na Pustom dvore a bude verná tradíciám.

Najčastejšími zdrojmi zvuku sú teda husle a zvony (ohlasujú kladné situácie), ale autor disponuje so širokým spektrom hudobných nástrojov, napríklad keď: stará pani nemôže

---

³⁰ CHUDOBA, A.: Kde pijú dúhy, s.71

³¹ Tamtiež, s.115

³² Tamtiež, s.10

³³ Tamtiež, s.151

³⁴ CHUDOBA, A.: Pustý dvor, 1965, s.56

spávať a po večeroch hrá na klavíri, záľubou dospelujúceho chlapca sú gitary, starému verlikánovi pod vežou hučia zvony, strýc hrával na cimbale, z nemocničnej vrátnice bolo počuť saxofón. Nechýba tu ani klarinet, bubon, rádio, gramofón, atď. Čiže vidíme, že Chudobove spektrum hudobných nástrojov je naozaj rozsiahle.

Všetky autorove príbehy sa vyznačujú chaotickou mozaikou zážitkov, skutočnými i mylnými pocitmi a spomienkami. Minulé zážitky sa prepletajú s momentálnou skutočnosťou. Občas sa narušuje i časová postupnosť.

Chudoba často vsúva do príbehov samostatné historky, rozprávky a spomienky. Tieto "odbočenia" súvisia s hlavným dejom len veľmi okrajovo, vnútorný súvis je málo zreteľný.

Motivácia patrí k slabším stránkam Chudobovej prózy. Medzi motivickými a tematickými prvkami takmer nikdy nemožno postihnúť vzťah príčiny a následku. Impulzy konania postáv sú až príliš pudové.

K slabším stránkam autora sa priraduje aj nedostatok konfliktovej situácie, ktorá nakoniec nemôže vyústiť do katastrofy. Pozorujeme to pri reakcii Pavlíny na Martinov príchod z hôr: „*Možno, že sa vôbec nepoteší, možno bude sklamaná, zarazená neočakávaným príchodom. ... Len potom ho poznala, oči jej zbelaseli a vtedy ju aj on poznal. ... Hľadela naňho v rozopätej blúze s rukávmi vyhnutými vyše lakťa.*“³⁵ Ten istý nedostatok sa odohráva i v Pustom dvore a v Mieste pre dvoch. Veľký zlom v myslení a cítení ženy pri strate milovaného muža zostáva bez čitateľského účinku. Chudoba akoby sa ocitol v rozpakoch pred konfliktom.

Z hľadiska konfliktu scéna, v ktorej Kristína reaguje na správu o Petrovej smrti, nie je dostatočne využitá. Kristínina zarážajúca jasná myseľ pri tejto tragédii nemá takmer nijakú dramatickú záťaž. Petrova smrť môže byť aj predmetom výhrad súvisiacich s Petrovou politickou činnosťou.

Vybočenia v autorových prózach majú dvojaký charakter: retrospektívny a perspektívny. Kristína sa prostredníctvom spomienok vracia do minulosti, ale kreslí i obraz budúcnosti. Takýto dej príbehu spôsobuje len približné predstavy o časovom ohraničení motívov. Tým sa znásobuje tajomnosť príbehov a zdôrazňuje sa ich tragicko-osudová atmosféra. Danin pokus o samovraždu predstavuje tragédiu a osamelosť. Jej pocity sú poznačené sklamaním a bolestným "vytriezvením". Predtuchu osudovosti má i čitateľ v Pustom dvore a v Mieste pre dvoch. Monológ osamelej učiteľky vopred signalizuje tragické zavŕšenie.

---

³⁵ CHUDOBA, A.: Kde pijú dúhy, 1962, s.82

Riešením situácie je únik. Je to únik zo sveta predstáv a vízií z vysnívaného sveta do sveta reality. Túžba postáv po cudzích dialkách a pokus uniknúť z domáceho prostredia sa zvyčajne končí sklamaním a dezilúziou. Pritom sa v autorových postavách nespájajú len dva archetypy – roľnícky a pastiersky, ale sa v nich prejavuje aj zámer: uviesť do rovnováhy tradičné s moderným, včerajšok s dneškom. Aj týmto spôsobom sa snaží autor stanoviť odlišnosť medzi mentalitou slobodného a túlavého pastiera a k pôde pripútaného sedliaka. Z roľnícko-pastierskej dilemy sa vytvára i ďalší problém spojitosti ľudského konania a cítenia, problém, ako nepretrhnúť putá s tradíciou, s prostredím, ktoré doposiaľ nebolo poznačené negatívnymi vplyvmi civilizácie. Toto prostredie si autorov hrdina chce aspoň načas zachovať pre seba. Je to pre nich akási rezervácia – neobyčajný kút. Takýto sú hrdinovia: Martin v Mukyňovom háji, Dominik v Obklúčení, Imrich v novele Syn človeka, študent v novele Zbohom, Cyrano, redaktor v novele Nákaza a ďalší. U všetkých týchto postáv dochádza k závažnému rozhodovaniu: odísť, či zostať, vrátiť sa, nevrátiť sa alebo zotrvať. Chudobov hrdina sa realizuje v konkrétnom historickom čase, v sociálnom prostredí. Zlomové situácie prežíva v úplnej izolácii – na majeri, vo viničnej chyžke alebo v bunkroch. Autorov hrdina sa napokon vždy vracia naspäť, prinajmenšom v túžbach a víziách.

Autor sa so svojimi literárnymi postavami nestotožňuje reálne, ale skôr podvedome. Stotožnenie sa autora s lyrickým hrdinom je v poézii takmer na dennom poriadku. Avšak Chudobovi sa to darí najmä v próze. Rodný kraj a jeho obyvatelia mu napomáhajú “rozozvučať intímne struny lyrizmu“ (Obert, V. 1987).

Na jednej strane v autorových dielach chýba zmysel pre dramatickosť, bezobsažnú slovnú virtuozitu, presilu popisnosti. Na druhej strane treba vyzdvihnúť, že autor má schopnosť prostredníctvom lyrizmu vytvárať vhodnú atmosféru, tajomné ovzdušie a pohodu.

Ďalšou stránkou Chudobovej prózy je lyrické ornamentálne zahmlievanie dramaticka a konfliktovosti. Dramatično možno nájsť v stvárnení intenzívnej pocitovosti, vášne a živelnosti. Zdroje emotívnej monotónnosti sú pocity tragizmu a osudovosti, osamotenie a odcudzenia a orientácia na sklamanie z lásky.

Pri porovnávaní Chudobových diel *Kde pijú dúhy* a *Miesto pre dvoch* možno konštatovať, že autor smeruje k scivilizovaniu výrazov. Zbavuje sa prívlastkov, jeho prejav sa epizuje, dynamizuje.

Je známe, že Chudobova tvorba vznikla z jeho osobných životných skúseností, ktoré sú popretkávané vlastnými snami a túžbami. Emocionalita vznikla na základe autorových nezvyčajných životných osudoch.

Novela *Mukyňový háj* patrí do prozaického autorovho knižného debutu. Podľa domnienok možno tvrdiť, že spĺňa predpoklad modelovej prózy a to z dvoch príčin:

1. Chudobov osobitý vzťah k prírodnej rezervácii Horšianskej doliny je určujúcim momentom pre jeho definovanie pojmov človek – príroda.
2. Príčina vzťahujúca sa na pojem človek – domov.

Vety, ktoré súvisia s pojmom človek – príroda, si možno ukázať na príklade: „*Jeseň zunela v povetrí, mukyne červeneli, šírili hrdzavé svetlo a v ňom sa blyšľali pavučiny a roje blýskavých mušiek. Majer spustol, zošedivel, zo všetkých kútov číhala jeseň.*“³⁶ Ako vidieť, autor vedie čitateľa cez ostatné ročné obdobia, ktoré po sebe nasledujú v chronologickom poradí.

Autor svoj pojem človek – domov vyjadruje v diele takto: „*Bohatstvo jeho života sa tratilo, zmenšovalo, až napokon mu zostal iba ten kúsok zeme so snom o mladosti, ktorý v samotárskom srdi vydrží na celý život. Ale teraz ani tento kúsok zeme nejestvuje. A nejestvuje už ani rodný dom, lebo otec bol nedávno náhle zomrel a matka sa z toho kraja odsťahovala. Pripadalo mu to, akoby nejestvoval ani on sám.*“³⁷

V Mukyňovom háji prevládajú autorove spomienky na detstvo a roky dospelosti. Stretávame sa tu i s konfliktmi v sfére sociálnej. V podstate ide o mravné konflikty: problém majetku, otázka bohatstva a chudoby. V Mukyňovom háji možno natrafiť na prvky aktuálnej dobovej historickosti. Ide o obdobie od prvej svetovej hospodárskej krízy v tridsiatych rokoch po až po poľnohospodárske roky (Melicher, J. 1967). Tento časový úsek odráža obdobie spisovateľovho detstva a dospelosti v jeho rodnom kraji, hontiansko-tekovskom regióne. Je to kraj majerov, samôt, viníc a agátových hájov. Tento kraj je pre autora: „*tým čarovným kúskom zeme, kde chodí snívať a umierať.*“³⁸

---

³⁶ Tamtiež, s.39

³⁷ Tamtiež, s.108

³⁸ Tamtiež, s.16

3.2.1 BALADICKÁ PRÓZA

Andrejovi Chudobovi vyšli v 60. rokoch tri dvojice baladicky ladených noviel (*Kde pijú dúhy* – 1963, *Pustý dvor* – 1965 a *Miesto pre dvoch* – 1966). Tieto diela tvoria základ schopnosti autora ako lyrického prozaika. V textoch sa odohráva jeho “polemika“ s naturizmom. Tu sa však autor nevyhol ani literárnej kritike.

Podobnú situáciu – baladickú prózu možno zaznamenať v rovnakom období aj v dielach Rudolfa Jašíka (*Na brehu priezračnej rieky, Námestie sv. Alžbety, Čierne a biele kruhy, Povest' o bielych kameňoch*), avšak bez kritiky. Aký je teda rozdiel medzi baladickým lyrizmom prózy týchto dvoch spisovateľov? Odpoveďou na otázku je obsah, no najmä spomínaná polemika Andreja Chudobu s naturizmom.

Pre vysvetlenie: naturizmom sa označuje prúd slovenskej prózy v 30. - zač. 40. rokov 20. storočia. Pre prózu naturizmu sa v minulosti používal termín lyrizovaná próza, čo značí vnášanie básnických prvkov do prózy. Do slovenskej literatúry vniesli prvky lyrizácie Milo Urban a J.C. Hronský. Rovnako ich možno nájsť aj v románe Petra Jilemnického – *Víťazný pár*.

Špecifickým zdrojom lyrizovanej prózy bol vplyv inonárodných literatúr – Grono, Ramuz (predstavitelia francúzskeho regionalizmu- hnutie, ktoré sa snaží o poznanie a zviditeľnenie určitého kraja, oblasti).

V druhej polovici 30. rokov sa lyrizovaná próza vyznačuje ako samostatný literárny prúd označovaný ako próza prírody (naturizmus). V centre záujmu sú otázky ľudského šťastia, života i smrti. Človek je pudovo založený a je viac prírodným ako sociálnym prvkom.

V Chrobákovej próze bolo zmyslom naturizmu ukázať všemocnosť prírody. Švantner zas preferoval pohľad do hlbín ľudskej psychiky. V takejto koncepcii oboch autorov je usporiadané všetko, t.j. rozprávanie, plán deja i postáv a časopriestor textu.

Pri konfrontácii naturizmu s baladickou prózou Andreja Chudobu sa možno pridržať noviel *Mukyňový háj, Kde pijú dúhy, Pustý dvor* a *Syn človeka* (*Miesto pre dvoch*), ako aj o poznatok, že autorove príbehy sú z hľadiska časovej lokalizácie umiestnené v minulosti a súčasnosti. Autor nechce poukazovať na zobrazenie dejinných pohybov, ale skúma subjektívny obraz histórie do vedomia jednotlivca.

Pre lepšiu orientáciu ponúkam krátky obsah týchto noviel:

MUKYŇOVÝ HÁJ

Rozprávač je zároveň mladý učiteľ, ktorý je ubytovaný v priestoroch kaštieľa u niekdajšej statkárky Šimonky. Počas zimnej noci sa ho zmocní tušenie, že sa stane niečo neočakávané. Jeho tušenie sa naplní. Na návštevu prichádza jeho brat Martin, s ktorým sa už dlhé roky nevidel. Martin totiž po vojne utiekol na Západ. Zatiaľ, čo bratia sedia v izbe pri peci, rozprávač rekapituluje Martinov príbeh.

Chlapci vyrastali na samote Čierna voda. Mali bohatého otca, ktorý bol sedliakom, no napriek tomu si získal veľkú autoritu. Martinove neustále konflikty s otcom pretrvávali celé roky. Ich rozpory boli podmienené odlišnými pohľadmi na sociálne stránky života. Otec teda posielal Martina študovať. Myslí si, že nové skúsenosti ho zmenia. Avšak prichádza neočakávaná správa, že Martin s kamarátom utiekol zo školy a jeho cesta viedla do Španielska, kde práve prebieha vojna (r.1936). Po čase sa Martin vracia domov. Jeho samotársky typ povahy sa ešte prehlbuje.

Martin naráža na ďalší otcov nesúhlas, keď sa zaľúbi do bírešskej dcéry Pavlíny a chce sa s ňou oženiť. Vypukne vojna a Martin odchádza na front. Po vojne sa vracia domov a opäť sa snaží oženiť s Pavlínou. Povojnové obavy z delenia pozemkov donútia otca, aby dal Martinovi mukyňový háj. Martin v ňom začne stavať svoj vysnívaný dom pre seba a svoju milú. Lenže Pavlína pribúdajú roky a tak ho ženie do vydaja. Avšak Martin si tvrdohlavo stojí za svojou predstavou. Pavlína odmieta ďalej čakať a vydá sa. Martin šokovaný jej činom opúšťa stavbu a zmizne. Po piatich rokoch sa opäť vracia a jeho prvá cesta vedie za bratom a do mukyňového hája. Háj však práve družstevníci vytínajú a stavba už stihla zarásť trávou. Pohľad na vyrúbaný háj je pre Martina zraňujúci, má pocit, že ho zmysly klamú. Dej končí tým, že sa Martin obráti a pomaly kráča smerom k dedine.

KDE PIJÚ DÚHY

Rozprávač hrá rolu mladého muža Michala, ktorý spomína na priateľstvo s Hedvigou. Ich priateľstvo napokon prerastá do lásky. Táto veľká láska napriek včasnej rozlúčke ovplyvnila Michalov ďalší život.

Detstvo prežil na vidieku. Biedu poznal len zo života svojej kamarátky, ktorú dedina spomedzi seba vyčlenila. Druhé rozprávačské pásmo odhaľuje tajné stránky Hedviginho života, o ktorých Michal nesmie vedieť, ale dedina ich vytušila. Hedviga ešte ako dievča slúžila v rodine statkára, a tam bola znásilnená pánovým synom. Hedviga otehotnela.

Neskôr sa v lese našla mŕtvola novorodenca. Zločin sa však nikdy neobjasnil, no dedina od začiatku podozrievala Hedvigu. Za krivdu sa im Hedviga odplácala podpaľačstvom. Tým sa dostala do polepšovne . Po rokoch sa opäť stretáva s Michalom. Stretávajú sa v meste, kde obaja našli prácu.

Michal má záujem začať odznova. Svoj vzťah opäť prirovnáva k svojej predstave, a tak hrozí sklamanie. Netuší, že Hedviga je navždy spútaná svojou minulosťou a návrat neprichádza do úvahy. Hedviga sa napokon priznáva k zločinu a milenci sa rozchádzajú.

PUSTÝ DVOR

Kristína žila od narodenia na samote so svojou rodinou. Matka prísne vychovávala svoje deti, no napriek tomu Kristínina staršia sestra odišla s milovaným mužom. Nebavil ju jednotvárný život na Pustom dvore. Matka to ťažko niesla. Vo svojej mladšej dcére Kristíne však videla budúcnosť Pustého dvora. Keď Kristína dovŕšila dvanásť rokov, vypočula si rozhovor od chlapov, ktorí sa zhovárali s jej otcom. Že vraj dievčatá v jej veku, keď chcú zistiť, koho budú mať za ženícha, robia na štedrý večer rituál. A tak Kristína plná očakávaní to vyskúšala. Táto chvíľa ju spojila s istým neznámym mužom. Ženíchom mal byť Gabo, ktorého jej vybrali rodičia. Kristína ho ale neľúbila, stále myslela na neznámeho muža. Raz, keď bola sama doma, sa u nich zjavil ten neznámy muž. Nahováral Kristínu, aby s nim utiekla. Kristína začala prežívať svoj sen o veľkej láske a napokon s Petrom ušla do mesta. Jej predstavy sa však po príchode do mesta rozplynú. Lúboštný vzťah Petra a Kristíny sa končí tragicky. Peter zomiera. Gabo sa napokon prizná, že to on zastrelil Petra.

Po tejto tragédii sa Kristína vracia domov na Pustý dvor a hľadá odpustenie u rodičov.

SYN ČLOVEKA

Čas rozprávania je i v tomto texte (podobne ako v Mukyňovom háji a v Pustom dvore) veľmi krátky: od podvečera do rána.

V predvianočnom čase na opustenom majeri čaká skupina chlapov na prechod frontu. Medzi nich sa zapletie pomätená dedinská učiteľka Zoša, ktorá čaká s bláznivým Imrichom dieťa. Medzi chlapmi sa nachádza i Gregor, u ktorého kedysi Zoša bývala. Gregora toto nečakané stretnutie rozruší a vracia sa do spomienok.

Gregor ešte v mladom veku stratil matku. Vo svojej milej hľadá predovšetkým matku pre seba i svoje dieťa. Keď jeho manželka Gizela potratí ich vytúžené dieťa, Gregorov vzťah k nej sa rapídne zmení. Nedáva jej to však pociťovať navonok. Gregorova túžba po otcovstve je však obrovská, a tak začína mať záujem o Zošu. Manželia ju ubytujú vo svojom dome. Lenže Zoša napokon podľahne Imrichovi a utečie s ním. V noci porodí dieťa, ktoré vzápätí opúšťa. Gregor sa dieťaťa ujme, avšak krátko nato Imrich unesie svojho syna a v pomätenosti ho zabije.

Spoločnou vlastnosťou týchto noviel je ich spoločensko-historické znázornenie. To ovplyvňuje charakter postáv, t.j. spochybňuje ich pudovosť a primitívnosť. Pudovosť sa v texte znázorňuje ako naivita a nezrelosť (Kristína, Hedviga a Peter). Iným spôsobom sa to dá charakterizovať ako následné dezilúzie (Martin) alebo pocity emocionálnej traumy (Gregor). Z hľadiska nášho problému ide o to, že v odlišnej charakteristike hlavných protagonistov sa z aspektu autorskej predstavy preferuje naturalistická zložka. Ako možno vidieť, trvá sa na jej prioritě a významovej dôležitosti. Tu uvádzam príklady z noviel, kde je tento spor evidentný:

Kristína hovorí o strýkovi, ktorý je jej spriaznená duša: „*Boli sme z toho istého cesta, naše povahy sa rovnako podriaďovali mámeniu prírody. Mali sme tak isto ako ona svoj nezameniteľný kolobeh, na ktorý sme boli navyknutí. Noc bola v tomto kolobehu predurčená na lásku, priateľstvo a premýšľanie. Možno sme preto obaja milovali tých vtákov, motýle a kvety, ktoré ožívajú iba potme. Vo dne sa aj vo mne zatvárali dôvernosti, cez deň som nebola schopná slúžiť láske. Ráno som sa vždy hanblivo ukrývala pred nocou. Nebola to pretváрка, skôr túžba po cudnosti. Láska bola pre mňa predovšetkým: noc a ticho.*“³⁹

Podobne vyznieva i rozprávačova spomienka na detstvo v Mukyňovom háji: „*Boli sme dobrí i zlí, tak ako je belasá voda a zelená tráva. Pod rojčivým samotárskym plášťom sme ukrývali bratskú náklonnosť, súcitiť k všetkému živému, nežnú ľahkomyselnosť a snivú dôveru v život. Nepoznali sme zákernosti životného boja, ľudí sme merali mierkou nášho bratstva. Boli sme zraniteľní ako mäkkýše, ukryté v svojej kriedovej ulite. Príroda nám dala všetko: citlivé, bystré srdce, ale nemohla nám dať to ľudské, ktoré v nej bolo.*“⁴⁰

---

³⁹ CHUDOBA, A.: Pustý dvor, 1965, s.38

⁴⁰ CHUDOBA, A.: Kde pijú dúhy, 1962, s.30-31

Podľa autora by takáto charakteristika mala postačiť na vysvetlenie dramatických skúseností hrdinov z diel *Pustý dvor* a *Mukyňový háj*.

V novele *Syn človeka* sa zase odohráva Gregorova túžba po otcovstve, kde sa prejavuje i trauma z detstva. Lenže na pozadí tejto negatívnej situácie sa už odohráva dráma dospelého muža.:

„ Osamel a bludárčil. Akoby len teraz pocítil, že nemá matku. Kdesi na začiatku života bolo prázdne miesto. Nepoznal ho. Kus života mu chýbal a on cítil, že život ho o čosi ukrátil. Všetko, čo si nevedel vysvetliť, všetko, čo bolo preňho tajomné a neznáme, pochádzalo z tohto bieleho fláku v jeho živote. A pretože si nevedel vysvetliť svoj vzťah ku Gizele, hľadal jeho príčiny v tej dávnej prázdnote.

A pretože mal málo spomienok, považoval za skutočnosť všetko, čo pociťoval, čo si vymyslel a vysníval. Chýbala mu spomienka na matkinu lásku, vedomie, že nablízku je niekto, kto ho podoprie, ukryje, zachráni.

Preto nikomu nerozumel, nemal sa ku komu vracat', nevedel, kde má hľadať svoj počiatok. Preto tak túžil po tej sprievodkyni, ktorá by ho priviedla domov.

S Gizelou ho spájalo niečo, čo ho dosiaľ nespájalo s nijakým iným človekom. Bola to neobyčajná, zvláštna náklonnosť. Nepochádzala z tela, ale z blúznivej podobnosti medzi ňou a sprievodkyňou.“⁴¹

Podľa ďalších názorov možno tvrdiť, že postava Gregora je reálnejšia ako postava Martina, Kristíny, Michala či Hedvigy. Minimalizácia spoločensko-historického znázornenia prostredia sa v novele *Syn človeka* zhoduje s osobnou formuláciou konfliktu (t.j. túžba byť otcom a nemožnosť sa ním stať napriek legálnemu zväzku s Gizelou) a na úrovni epického plánu, ktorý súvisí s udalosťami od Gregorovho detstva po tragický koniec (smrť novorodenca). Novela *Syn človeka* je teda z hľadiska básnického umenia a teórie poznania rovnorodým celkom.

V ostatných novelách sa však objavuje množstvo dobových poznatkov, ktoré zasahujú do života i tých postáv, ktoré sa osobným vyjadrením aktuálneho životného problému (láska) takýmto kontaktom s vonkajším svetom vyhýbajú. Reálnym dôsledkom býva nová skúsenosť, ktorá ovplyvňuje vedomie postáv. Nepomer reálneho v kontexte postáv a časopriestoru narušil poetickú rovnomernosť niektorých Chudobových noviel. Hlavne

---

⁴¹ CHUDOBA, A.: *Miesto pre dvoch*, 1966, s.29

tam, kde sa náhodnosť deja a časopriestoru nerešpektuje, dochádza k estetickým porušeniam, dokonca text môže “prejsť” do nechcených parodických polôh. Estetický nesúlad môže mať aj ďalšie negatívne dôsledky.

Funkčná samostatnosť plánu postáv, deja a časopriestoru sa u autora zahaľuje technikou rámcovaného rozprávania. Najčastejším rozprávačským postupom je Ja – rozprávanie a osobné rozprávanie alebo kombinácia oboch postupov. Okrem iného, expozícia prózy Mukyňový háj pripomína expozíciu Švantnerovho *Stretnutia*. Pásmo rozprávača v Chudobových dielach ovplyvňuje hlavne učiteľská profesia (rozprávač v Mukyňovom háji a obaja rozprávači v Pustom dvore).

Rozprávača motivuje hlavne zvedavosť a je mu zverený vonkajší rámec novely, ochota hlavnej postavy vyrozprávať svoj príbeh dobrému priateľovi (Miesto pre dvoch), príležitosť vrátiť sa k vlastnej minulosti alebo k minulosti hlavnej postavy (Mukyňový háj, Kde pijú dúhy a Syn človeka). Tajomstvo ako predpoklad zvedavosti je už vkomponované do Chudobových noviel. Z hľadiska ľúbostnej tematiky, prítomnosť tajomstva v Chudobovej baladickéj próze zodpovedá jeho výskytu jednak v próze naturizmu, jednak v ľudovej balade.

Plán deja bol zatiaľ spomenutý len v rámci priestoru a času. Prvotná motivácia deja však spočíva v úsilí o naplnenie v oblasti citového života. Romantický konflikt ako nezlučiteľnosť sna a skutočnosti autor prekonáva pomocou časového odstupu – ten oddeľuje čas deja od času rozprávania. Výsledkom tohto všetkého je konfrontácia mladosti – pochabosti a dospeljej zrelosti. Uvedená predstava si obvykle vyžaduje dôsledné rámcovanie.

To znamená, že rozprávač odráža minulosť z iného uhla pohľadu ako v čase, keď bol jej protagonistom. Zmyslom takejto prózy je dodatočné hodnotenie v záveroch hore uvedenej konfrontácie.

Hodnotením týchto úvah možno zistiť, že v autorových novelách sa viac či menej objavujú dva modely prozaického lyrizmu – prekonaný naturistický a ten, ktorý v skutočnosti nachádzal priestor na transcendentálnu reflexiu individuálneho bytia. Ten prvý je hmatateľný zásluhou zdôrazňovania naturistického štatútu postáv, ktorému však protirečia “nenaturisticky” koncipované zložky textu. Svojej spoločensko-historickej zobrazenosti sa vzpiera naivne a neúspešne. K druhému prípadu možno priradiť novelu *Syn človeka* – jej ziskom je schopnosť oslobodiť sa z pút tradície, ktorú povojnový autor nemohol zachovať bez výraznejších umeleckých strát.

Napokon sa to dá zhodnotiť tak, že to, čo malo byť v týchto baladách naturalisticky nadčasové, stalo sa nenaturalisticky časovým a výpoveď svojou estetickou úrovňou a obrazom života hranicu časovosti bez problémov prekročila (Krnová, K.).⁴²

3.3 MOTÍV OBKĽÚČENIA V PRÓZE

Chudobov rozprávačský talent sa celé roky formoval v úzkom dotyku s domácou, známou tekovskou tematikou. Priestor tohto slovenského regiónu sa autor rozhodol pokryť fiktívnymi príbehmi a udalosťami, snažil sa literárne zaznamenať napätie, erotizmus, pocity obkľúčenia, ale i všedné ľudské osudy. Nechal sa očariť vplyvom priestoru a času. Využíval miešanie vidín a skutočnosti, minulosti a prítomnosti, mŕtveho a živého, mystického a ozajstného. Jedným z hlavných motívov chudobovskej poetiky je motív uzavretosti, obkľúčenosti, nemožnosti vystúpiť a odísť z rodného kraja. V autorových prózach sa prírodná erotickosť uzatvára do vnútorného obkľúčenia, do stavu akejsi opantanosti („omamovala ma spomienka - pach trávy, asfaltu a ženskej krvi“...) a poverujú postavu (zvyčajne ide o muža v stredných rokoch, ktorý je osamelý a citovo nevyrovnaný) správať sa opatrne, s pokorou, ba dokonca s ostýchavou bojovnosťou vstupovať do izolovaného priestoru a byť jeho rukojevníkom. Priestor je často vzdialená lokalita ako napríklad: majer, pivnice, stodoly a mlyny. Tieto tajomné priestory už samé o sebe vytvárajú pocit napätia a obkľúčenia neznámym svetom. Paradoxom tejto prózy je, že lokality sú izolované priestory, v ktorých sa bojíme, strachujeme a pochybujeme o sebe. Nie sú to tie štartovacie plochy, ktoré nám dávajú možnosť rozletu, slobody a sebaistoty.

Tento autorský pocit vyplýva z osobnej určenosti priestorom, z uzavretosti vymedzeného regiónu, avšak uzavretosti predovšetkým dobrovoľnej a pre Chudobu najmä inšpiratívnej.

V novele **Obkľúčenie** (1976) ide o skupinu vojakov, ktorí sú v obkľúčení. Rozprávač začína mať pocit viny, pretože opustil ostatných, a tých Nemci pozabíjali. Autor akoby vyjadruje obkľúčenie nad oslobodením našej republiky od fašistickej okupácie pred tridsiatimi rokmi.

V románe **Nákaza** (1982) sa rozprávač, ktorý stvárňuje postavu redaktora, ocitne pri nakrúcaní reportáže v izolácii kvôli zistenej epidémii. Od tejto chvíle sa stáva nielen

---

⁴² KRNOVÁ, K.: Baladická próza Andreja Chudobu, 134-143. In Slovenský jazyk a literatúra V škole. [online].

fyzickým zajatcom, ale i dobrovoľným vlastníkom „obkľúčeného svedomia“. Dobrovoľným preto, lebo tento stav prijíma bez odporu. Je síce fyzicky znehybnený (podobne ako v Obkľúčení), no priestor dôverne známeho kraja (v Chudobovskom čase a priestore lokálne izolovaného, no trvale inšpiratívneho) v ňom prebúda obrovský príliv fantázie, asociácií a spomienok. Použijem ukážku: „*Moja fantázia, opustená strážnymi vecami a ľuďmi, preskočila svoj pichľavý plot a vrhla sa do svojej novej slobody, celkom popletená voľnou krajinou a nahým, nepopísaným nebom. Zlakol som sa tohto nahého neba, lebo z belasého plátna nad riekou vytryskli veľké farebné portréty starkého vnučky. Jej prsia prepaľujúce svet ako granáty pancier, jej okrúhly zadok nad sedlom, jej vyzývavé oči a jej tvár zaviata vlasmi mi pripomenuli ženu, ktorú som práve tu pred rokmi zabil*“...(Sulík, I. 1997. s.77)⁴³

Táto spomienka nemá oživiť spomienku na mŕtvu ženu, ale iba dávny nesplnený sen o ľúbostnej avantúre. Rozprávača obkľúčia vlastné neodbytné myšlienky.

Náhodná komunita, ktorá sa ocitla v hraničnej situácii, prijíma pokojne nepríjemný pocit fyzickej nehybnosti a nahrádza ho zvýšenou duševnou aktivitou. Sú obkľúčení vonkajším svetom, všetky fyzické kontakty s okolím sú prerušené a pochmúrny pocit je znásobený pohľadom na mŕtve vrany a vrabce, ktoré sa musia likvidovať, pretože sú označené za potenciálne nositeľov infekcie. Tento múr izolácie sa dá prekročiť iba zvýšenou duševnou aktivitou. Všetok čas je strávený hektickými spomienkami.

Podobný motív uväznených vlastníkov silne tvorivého vedomia možno nájsť v dielach svetovej literatúry, akými sú napríklad Dostojevského Zápisky z mŕtveho domu, Boccacciov Dekameron, Camusov Mor a iné.

Obkľúčenie problémového priestoru vyvoláva pocit neistoty, ktorý sa skrýva v nevyslovenej otázke, či je vôbec možné slobodne vystúpiť z obruče stredotočivých impulzov. Východisko spočíva v oživovaní starých historiek, vo fantáziách s erotickým podtónom, v sprítomňovaní mystiky hôr... Toto obkľúčenie nie je len o možnosti ujsť. Je to i hľadanie odpovede na otázku o živote a smrti, je to len hra preludov, ktoré vyrovnávajú napätie medzi vonkajším násilným svetom a vnútornou ríšou imaginácie. Tento pocit nie je neznámy ani samotnému autorovi. Pochádza z čias, kedy sa existencia slovenskej tekovskej pospolitosti musela prispôbiť teritoriálne násilne vymedzeným hraniciam.

---

⁴³ Citované z knihy: ČERVENÁK, A. - MELICHER, J.: Život a dielo Andreja Chudobu, 1997, s.77

Túto skutočnosť sa rozhodol Andrej Chudoba naplno rozvinúť ako prozaik, ktorého pocit zovretosti, respektíve obkľúčenia, inšpiroval k neobyčajným literárnym výkonom.

3.4 MYTOLOGICKÉ A ETYMOLOGICKÉ POSOLSTVO V CHUDOBOVOM MUKYŇOVOM HÁJI

V prvom rade by som chcela objasniť pojem „mukyňový háj“. Mukyňa v preklade znamená listnatý strom, ktorý má drobné červené plody. Botanicky sa nazýva jarabina. Z rozprávania starších ľudí sa hovorí, že mukyňové háje sa kedysi zakladali pri božích mukách na trojcestiach. Takéto háje sa teda volali mukyňové, i keď nemuseli byť vysadené práve jarabinami, ale aj inými drevinami. Háj však autor nechápe izolovane. Priraduje sa k nemu majer, záhrada, potok, vinica. Takto chápaný háj je oddelený od sveta ľudí, dediny i mesta, ktoré sa tu spomína.

Je to baladicky ladený príbeh, ktorého základom je hľadania strateného domova. Charakteristickými znakmi tejto novely sú: lyrizmus, zmysel pre detail a tajomstvo, prvky detektívky a bohatá symbolika.

Ústredným motívom je nesmierna láska k svetu, domovu i k žene. Na tento realistický príbeh sa dá pozrieť i tak, aby sme si uvedomili všetky významné prvky mýtu, prastaré kultúrne predstavy, ktoré vytvárajú pocit domova a návrat do minulosti.

Autor už v úvode diela, respektíve v časti po stretnutí s bratom Martinom naznačuje, že chce svedomito vypovedať o najhlbších vrstvách ľudskej psychiky. Volí si náročnú cestu, cez kontrastné obrazy jazyka nevedomia modeluje svoj obraz sveta. Kompozičnú výstavbu i jazykové prostriedky výstavby témy mu diktujú práve prastaré obrazy mýtického sveta a myslenia. Toto tvrdenie si možno ukázať na konkrétnom príklade.

Hneď v prvej vete: „ Bola jasná a veterná noc po Novom roku“⁴⁴ – vieme, že nesie veľký význam, lebo v tú noc je rozprávačom vyrozprávaný celý príbeh (v ja forme). Už po prvej vete sa mieša svetlo s tmou práve vtedy, keď je čas sviatku, kedy sa staré „mosty“ pália a stavajú sa nové. Podľa starých kozmologických mýtov sa na Nový rok napodobňuje človekom stvorenie Novej éry, nového sveta. V nasledujúcich vetách, ktoré navonok vyzerajú len ako nevinný opis prostredia, sú zakódované základné prastaré prvky. Použijem ukážku: „ Vonku pripaľoval mráz a v parku šušťal sypký sneh zvonivým,

---

⁴⁴ CHUDOBA, A.: Kde pijú dúhy, 1962, s.7

pieskovým hlasom.“⁴⁵ V slove “pripaľoval“ je ukrytý oheň, ktorý je paradoxne spojený s vodou, s ľadom a mrazom. To značí striedanie ročných období. Základné vnímanie nespočíva iba v zraku, ale je založené i na sluchových vnemoch ako “šušťal, zvonivým“. V texte sa spomínajú aj hlasy zvonka, hučanie vetra v peci, zaprašťanie uhlia, vyčítavý hlas domácej, ktorá v noci hrala na starom klavíri akúsi podivnú melódiu, aj kocúr sa pripojil mraučaním. Potom ... „ počul dvojhlasné bitie hodín. Bilo jedenásť, nadchádzala dvanásť.“⁴⁶ Rozprávač pozoruje zvuky zvona, v miestnosti, i svoje vlastné, ktoré pochádzajú z biologických procesov ľudskeho tela – temné klopanie srdca, hučanie krvi. Citlivo rozlišuje všetky zvukové odtiene: pukanie ohňa, praskot dlážky, zvuky približujúcich sa krokov, šramot na skle a pod. Zvuk je opäť znakom stvorenia. I v biblických mýtoch sa hovorí, že Boh stvoril človeka tak, že doňho vdýchol život. Teda tým, že vdychoval – bol to zvuk. Ľudský nádych a výdych je základným rytmom života. Počas sviatkov sa reálny čas u človeka zastavuje a premieta sa do mytologického času. Človek sa nikdy nezbaví minulosti, pretože minulé sa stále obnovuje, a tým sa stáva obsahom prítomnosti. Má i vyšší zmysel. Človek prežíva sám seba ako zvuk , vo zvuku i prostredníctvom zvuku. Týmto preniká k podstate ľudskej existencie, získava skúsenosť a rast vo vlastnom “ja“. Duša a zvuk sa navzájom dopĺňajú mystickým spôsobom. Duša preniká v tvorivom akte človeka a stáva sa hmatateľným tvarom, zatiaľ čo zvuk preniká v procese vnímania a stáva sa do určitej miery “dušou“. Zvukové zážitky patria k najzákladnejším existenčným skúsenostiam človeka.

V Chudobovej novele sa odohrávajú všetky dôležité deje, ba čo viac autor využíva symbolické gestá činnosti v súvislosti s pecou. Napríklad, že pri peci stál Martin. Práve pec poskytuje Martinovi úkryt pred nepriateľom. Nepriateľom sa mu stávajú Nemci, keď vchádzajú do domu jeho milej Pavlíny. Všetko sa deje vo chvíli, keď za ňou prišiel Martin z vojny. Táto situácia má v sebe symboliku. Martin sa so svojou milou stretáva práve v tej chvíli, keď piekla chlieb. Pri tejto situácii Vás možno napadne pieseň, v ktorej sa spieva o tom, ako nevedela milá chleba piecť. Aj Martinova milá len s ťažkosťami dopečie chlieb. Ich oheň lásky je totiž ohrozovaný zimou zvonka, ale aj nepriateľom zvnútra. Keď Pavlína “roztvorila dvierka na peci“, pochopil, že sa chce oddať plameňom. Napokon spoločne piekli chlieb, a to doslova, aj v prenesenom zmysle.

---

⁴⁵ Tamtiež, s.7

⁴⁶ Tamtiež, s.9

Ďalšia situácia (v súvislosti s ohňom) sa odohráva v noci, keď Martin spolu s bratom sa stretávajú pri ohni. Spoločnosť im robí jednoruký starý sluha Jonáš. Rozprávajú sa, spomínajú, popíjajú víno a fajčia.

Všetci hľadeli do ohňa a odchádzali do ohnivej zeme mŕtvych. V ohnivej zemi nachádza každý svoje miesto. V ohni vidia svoje sny a túžby. Autor si však myslí, že ohnivej zeme niet, a predsa, keď Jonáš rozloží oheň, stále sa vynorí pred našimi očami a my obdivujeme niečo nové. Ohnivá zem je niečo, kam sa chodíme očisťovať.

V odlišných situáciách pec a oheň prinášajú zmenené stavy vedomia. Človek si v spojení pece a ohňa predstaví príjemné sedenie v kresle, kde môže len tak snívať s otvorenými očami, čítať dobrú knihu a driemať. Vtedy okolitý svet ožíva – zvuky z parku, chuť a vôňa vína, farby a vône domova. Pri meditácii sa reálne deje ukazujú v zmysle vyššieho chápania a nazerania. Úplný obraz pece však dotvára vzťah so zimou, mrazom, chladom, strachom, hladom, ale aj potrebou ochrany a úkrytu.

Ďalší predmet, ktorý môže zastúpiť pec, sa nám javí kožuch z ovčej vlny. Autor tento predmet zdôrazňuje vo vete, keď Martin prichádza v starom ošúchanom kabáte. I kabát môže poskytnúť ochranu pred nepriateľom. Starý kabát nám prezrádza i vlastnosti nositeľa. Martin bojuje za slobodu človeka vo vojne, ale i za duchovný význam, bojuje za domov, ktorý si stále nosí vo svojom srdci a je si vedomý toho, že patrí do sveta mukyňového hája. Pre autora je hlavná postava sprostredkovateľom medzi rozličnými svetmi. Ani jeho meno nie je náhodné. Meno sv. Martina je zobrazované vo vojenskom kabáte v boji. Boj je pomyselná hranica medzi životom a smrťou. Chudoba priam magicky čaruje so smrťou. Približuje sa až ku kultu mŕtvych.

Smrť však nersonifikuje, no priateľa mlynára Tomáša charakterizuje ako: „ ... bledú ženskú tvár...“⁴⁷, čiže bledého v tvári. Tomáš vedie dôverný rozhovor s Martinom na bielom kmeni starej vŕby, ktorá prevísa nad vodou, čím naznačuje Tomášovu predurčenosť k ríši duchov. Je obetovaný vojne. Už aj sova naznačuje smrť.

V diele sa stretávame aj s obetnou hostinou. Večera Martina s bratom nápadne pripomína poslednú večeru Ježiša Krista. Brat ponúka Martinovi síce obyčajné jedlo, no možno ho chápať ako posvätný pokrm. Hostí ho chlebom so slaninou, vínom z domova a nožom. Nôž symbolizuje zbraň, ktorá kedysi prislúchala loveckej kultúre. Autor nás pravdepodobne chce orientovať touto zbraňou na dedičstvo paleolitických lovcov. Po tomto večeri Martin odchádza do sveta. Dej sa tu zastavuje.

---

⁴⁷ CHUDOBA, A.: Kde pijú dúhy, 1962, s.19

Autorovo dielo „Mukyňový háj“ je teda plný tajomstiev. Tu bolo ukryté tajomstvo v bratovi Martinovi. Na tomto mieste sa rozprávačovi odhaľujú pravdy, tu snívajú a dostávajú nové informácie. Háj je ich azylom. V mukyňovom háji oddychujú, snívajú, meditujú a dozrievajú. Martinovým snom je postaviť uprostred hája dom pre svoju nevestu. Háj je opisovaný asi takto: „*Staré mukyňe boli košaté, kmene mukyň hrubé, háj mal tvar štvorca ako jablone v záhrade. Rástli tu aj divé čerešne, špicaté borievky, zopár javorov, riedka i hustá tráva, boli tu strapce prasličky, krvavočervený pakost, jelše, lopúchy, ďatelina, chmeľ, atď...*“ (Vanková, M. 1997, s.116).⁴⁸ Takto opisovaný raj pripomína v mnohom rajskú záhradu. Je to miesto akejsi očisty a duchovnej premeny.

V závere diela ho autor nazýva ostrovom. Háj bol síce vytvorený umelo, ale symbolizoval bezpečné miesto, kde sú všetky prvky v dokonalej harmónii. V mýtiskej záhrade prebieha cyklus ročných období. Človek sa dostane do záhrady len vtedy, ak je duševne vyvinutý (čiže až po prekonaní prekážok). V záhrade je najdôležitejší život (svet). Ten predstavuje podobenstvo vnútornej podstaty bytia, nášho „ja“ a duše.

Vo vyznaní autora sa možno dozvedieť, že kultúrny hrdina Martin nepatrí ani k jednému svetu. Nachádzal sa niekde v strede medzi dedinou a majerom. Zem je pre autora niečím živým, kde možno nájsť istotu. Tvrdí, že človek zapustí korene v zemi podobne ako strom.

Pre zhrnutie mýtického posolstva je dobré všimnúť si i záver novely, kde Martina zastihla zlá správa o vydaji jeho milej. Všetko sa deje v okamihu, keď stavia dom, teda opakoval božské dielo stvoriteľa. Martinov nový svet v mukyňovom háji so svojou nevestou sa mu v okamihu rozpadol. Opäť sa tu objavuje motív ohňa, keď Pavlína stráca sily a nocou jej v prsiach vrie horúce žriedlo. Autor sa snaží týmito slovami ospravedlniť ženské správanie, no Martin ju stráca. Nastali nové časy a hlavný hrdina neprichádza len svoju milú, ale i o konkrétny domov. Družstevníci totiž vyrúbali háj a majer sa dostal do rúk iného majiteľa. Martin zostáva sám hľadájúci stratený raj. I samotný názov majera Čierna voda a názov dediny Čereňany značia rozpad domova. Martin však pozbiera všetky sily a odchádza smerom do dediny. V úvode park nahradzuje domov, pretože borovice pripomínajú mukyňe a majer kaštieľ. Rozprávač srdcom vníma domov a túži po ňom v prostredí, kde momentálne žije. Autor sa nesnaží skrývať pred nami pocit, že háj vníma ako raj. Práve naopak. Vníma ho ako mystický stred sveta. Archaický obraz sveta predstavuje dedina, mesto i zem. No v tomto obraze sa nachádza i medzipriestor, kde

---

⁴⁸ Citované z knihy: ČERVENÁK, A. - MELICHER, J.: Život a dielo Andreja Chudobu, 1997, s.116

strašný les, obludy a záhadný majer v hmle predstavujú aj zlé bytosti a zomrelých, ktorí tu odjakživa existujú. Autor nevyužíva len mytologické stopy našej indoeurópskej kultúry, ale tvorivo využíva i príbuzné mytologické prvky východných filozofických systémov. Týmto gestom prejavuje lásku matky – zeme. Spôsobom autorovho umeleckého myslenia je mýtus. V Chudobovom diele sme odhalili náznaky, bytosti, postupy rozprávky, jazyka i baladiky. Chudoba vnáša mýtické prvky do textovej reality tak, aby vynikla ich sakrálna hodnota v texte i v našom živote (Vanková, M. 1998).

4. TEKOVSKÝ REGIÓN

„Tekov úrodný, Tekov vínorodý, Tekov čilejkársky. Jedenásť dedín v kruhu, ktorý sa podobá srdcu. Jedenásť dedín, poddaných rovine i horám, poplatných slnku a zemi.“⁴⁹

Tekov, ktorý opisujem, pozostáva z jedenástich obcí, ktoré ležia v geografickom strede bývalej Tekovskej župy,⁵⁰ tzv. v srdci Tekova.

Hovorí sa o Tekove za Slovenskou bránou, o kraji medzi dvoma Kusými horami, Hronom a starou štiavnickou hradskou, po ktorej kedysi putovalo zlato a striebro, ale aj súdky s dobrým tekovským vínom. Hlavným dodávateľom zlata a striebra bol banskoštiavnický banský revír. Z tohto dôvodu tam v školskom roku 1763-64 založili prvú banskú vysokú školu na svete, ktorá mala názov v roku 1770 Banská akadémia, od roku 1824 Banská a lesnícka akadémia a od roku 1904 Vysoká škola baníctva a lesníctva. Prírodné bohatstvo tohto kraja dalo obyvateľstvu hlavný zdroj obživy a zamestnanie – kamenárstvo.

Región Tekov je totožný s územím bývalej Tekovskej župy. Dnes je územie Tekova rozdelené do troch krajov:

1. Nitrianskeho
2. Banskobystrického
3. malá časť Trenčianskeho

Z tohto územia sú Levice najvýznamnejším a najväčším okresným mestom Tekova. Ďalšie mestá sú: Zlaté Moravce, Nová Baňa, Žarnovica, Kremnica, Žiar nad Hronom a Želiezovce.

Oblasť Tekovskej stolice sa nachádza v povodí riek Hron, Žitava a z časti i Nitra. Územie Tekova sa rozprestiera na rozľahlých nížinách na okraji západného, stredného a z časti aj južného Slovenska a končí na úpätí Štiavnických vrchov. Svojrázny charakter tomuto regiónu dodávajú početné vinohrady.

I turisti si v tomto regióne prídu na svoje. Medzi významné pamiatky patrí *Levický hrad*. Pramene uvádzajú, že jeho prvým majiteľom bol Matúš Čák Trenčiansky. Po jeho smrti sa stal majiteľom hradu kráľ Karol Róbert a na hrade bolo umiestnené dočasné sídlo Tekovskej stolice. V súčasnosti sa v areáli hradu nachádza Tekovské múzeum. Neďaleko Levíc možno navštíviť *Benediktínsky opevnený kláštor v Hronskom Beňadiku*. Táto obec

⁴⁹ CHUDOBA, A. - HLÔŠKA, M.: *Od Tekova vietor veje*, 2008, s.9

⁵⁰ Vid' obrazové prílohy - obr. č.8-9

sa spomína v roku 1209, kde sa okrem kláštora nachádza kostol sv. Egídia. Chránené územie - *Horšiarska dolina s unikátnymi zvislými stenami z kameňa* sa nachádza za obcou Krškany. Nádherný výhľad na celý región sa vám ponúka z vrchu *Vápnik*, prezývaný ako *Šiklôš*. Akýmsi prirodzeným vstupom do levického kraja je *Slovenská brána za obcou Kozárovce*. Naše územie Tekovskej stolice je bohaté nielen na nerastné suroviny, ale aj na minerálne a termálne pramene. V blízkosti Levíc sa nachádzajú termálne kúpaliská ako napríklad *Santovka*, *Margita – Ilona*, *Podhájska*, *Vyhne*, či *Sklené Teplice*.

4.1 Z DEJÍN TEKOVSKÉHO REGIÓNU

Tekovská stolica tvorila kedysi rozsiahle územie. Do Tekovskej stolice bolo zahrnuté územie dolného toku riek Hrona, Žitavy a časť Nitry, oblasť Štiavnických a Kremnických vrchov, pohorie Vtáčnik, Pohronský Inovec a Tríbeč. Svoje pomenovanie nesie po bývalom hrade Tekov. Sídlo župy – stolice sa viac krát premiestňovalo. Starý Tekov sa spomína už v 11.storočí v zakladajúcej listine Svätobeňadického opátstva. Samozrejme, existoval skôr. Ovládal staré osídlenie územia pri hornej Žitave. Toto územie sa stalo súčasťou Tekovskej stolice so strategickým významom vstupnej brány na Pohronie. Sídlo Tekovskej stolice v Starom Tekove sa v 13.storočí presťahovalo na Levický hrad. Aj po tom, čo sa panstvo presťahovalo pod majetok mesta, prvé zhromaždenie župnej šľachty sa konalo v roku 1322 v Starom Tekove. Po nájazdoch tureckými vojskami v roku 1663 bol Tekovský hrad spustošený. A tak sa neskôr Tekovská stolica už definitívne presťahovala do Zlatých Moraviec. Do jej správy patrili aj hrady v údolí Hrona Šášov, Revište a Hrušov. Najdôležitejšou pevnosťou bol však Gýmeš, ktorý hospodársky najviac ovládal celé územie.

Levický hrad po zdemolovaní tureckými vojskami neskôr obsadili vojská Juraja Rákociho a držali ho v panstve do roku 1708. Budova kaštieľa s renesančnou baštou sa zachovali a v súčasnosti tam sídli Tekovské múzeum. Tekov zostal predovšetkým historickým regiónom.

4.1.1 TEKOV Z KULTÚRNEHO HĽADISKA

Vzhľadom na zložitý historický vývoj a geografické podmienky Tekovská stolica pozostávala z viacerých prírodných, hospodárskych a spoločenských subregiónov. Subregión predstavovalo jedenásť dedín v severnej časti Levického okresu. Najvýraznejšiu časť Tekova z kultúrneho hľadiska tvorí tzv. čilejkárska oblasť – jej výnimočnosť pochádza z nárečového i národopisného hľadiska. Samotný názov je odvodený od slov “čil“, “čilej“ (t.j. teraz). Podľa tradičného odevu žien sú čilejkári nazývaní až takou posmešnou prezývkou “pupkári“. Do tejto čilejkárskej oblasti patria obce: Čajkov, Nová Dedina (Gondovo), Hronské Kľačany, Hronské Kosihy, Podlužany, Rybník nad Hronom, Starý Tekov, Tlmače a Veľké Kozmálovce. Tieto obce možno pokladať za historické jadro Tekovskej župy. Prezentujú sa tradičnou ľudovou kultúrou, ojedinelým krojom, folklórom, spôsobom života a nárečím. Obyvatelia čilejkárskych obcí sú slovenskej národnosti, rímskokatolíci, používajú spoločný dialekt a líšia sa len ženským tradičným odevom.⁵¹

Čilejkárske ženy sa zameriavali na chov husí, ktoré predávali na trhoch. Popri práci sa čilejkárky ľúbili i parádiť. Veľkou záľubou im bolo nakupovanie textílií, čo svedčí o ich výnimočných krojoch, ktorými sa odlišujú v širokom okolí. Mužský odev⁵² sa už v prvej polovici dvadsiateho storočia čoraz viac začal podobať mestským odevom. Ženský bol výrazom hospodárskej prosperity. Vzhľadom na bohatú výzdobu sa kroj dlhé roky nosil bez toho, aby ho prali. Tieto ručne šité kroje sú totiž zdobené korálikmi, ozdobnými stuhami, čipkami a pestrofarebnosť im dodávajú blingáče. Najkrajším a najvýraznejším prvkom bol vysoký rohový čepiec⁵³, ktorým sa čepčili hlavne mladé nevesty. Čelo mali pod čepcom zakryté pomocou papierovej výstuže, ktorá sa používala namiesto vlasov. Táto výstuž sa nazýva fizier. Ľudový odev ovplyvňovali aj iné skutočnosti. Tekovčania chodili za prácou na veľkostatky, a tam prichádzali do styku s Maďarmi. Z ich odevov zavádzali nové prvky aj do miestnej módy.

Ľudový odev sa zachoval v južnej oblasti s roľníckou kultúrou. Avšak dediny s baníckou kultúrou ako i remeselnícke vrstvy už na začiatku dvadsiateho storočia začali nosiť továrenské textilné výrobky.

---

⁵¹ Vid' obrazové prílohy - obr. č.14

⁵² Vid' obrazové prílohy - obr. č.12

⁵³ Vid' obrazové prílohy - obr. č.11

Čo sa týka tekovského folklóru, nemožno ho jednotne definovať. Pre juh sú charakteristické tance, kde dievčatá tancujú v kruhu. Známe sú i točiace sa párové tance podľa novšieho typu – polky, mazúrky. Tieto tanečné dievčenské hry a piesne sa viažu ku kalendárnym a rodinným zvykom. V hudobnej kultúre sa využívajú hlavne gajdy, ktoré sú sprievodným nástrojom tanca. Najlepší výrobcovia gájd pochádzajú z oblasti stredného Tekova. Patria sem obce Malá Lehota, Veľká Lehota, Nová Baňa a Jedľové Kostol'any. Gajdy zvykli kombinovať i s harmonikou.

Tradičné sú gajdošské fašiangy v Malej Lehote. Pri príležitosti tohto folklórneho podujatia sa stretávajú gajdoši zo Slovenska i zo zahraničia. Folklórne slávnosti na regionálnej úrovni sa konajú v Podhorí. Na detský folklór sa orientujú folklórne slávnosti v Zlatých Moravciach. Slávnosti maďarskej národnostnej menšiny patria k najvýznamnejším folklórnym podujatiam a konajú sa v Želiezovciach. Podujatie trvá dva dni. Počas neho prebiehajú súťaže folklórnych súborov, prehliadky krojov, rôzne výstavy a predaj ľudových výrobkov.

Folklórny kroj zabezpečujú folklórne súbory (Vatra z Tlmáč). Známe sú i folklórne skupiny z Vrábeľ a Kozároviec. Základná škola vo Veľkej Mani v rámci projektu alternatívneho školstva zaradila do svojho výchovnovzdelávacieho procesu miestne ľudové tradície.

Z kultúrnohistorických pamiatok stojí za zmienku bývalé banícke mesto Kremnica, ktoré sa pýši najstaršou mincovňou na svete. V 14.-16. storočí boli kremnické zlaté mince uznávaným európskym platidlom. Centrum mesta je považované za mestskú pamiatkovú rezerváciu. Dominantou je gotický kostol, ktorý bol postavený v pätnástom storočí. Okolo historického námestia sa vypínajú meštianske (pôvodne gotické) domy. V priebehu 18. a 19. storočia boli zrekonštruované. Gotického pôvodu je i levický hrad, ktorý bol prestavaný v 16. storočí do štýlu renesancie. Sakrálne pamiatky mesta Levíc pochádzajú z obdobia 17.-19. storočia.

4.2 ANDREJ CHUDOBA V HONTIANSKO-TEKOVSKOM REGIÓNE

Levický región nepatrí k tým, ktoré by sa mohli pýšiť bohatým zázemím literárnych tvorcov. A predsa – v známom Pukanci neďaleko od seba žijú a tvoria hneď dvaja autori – Andrej Chudoba a Ivan Kadlerčík.

Chudoba bez pochyby patrí k popredným osobnostiam levického okresu. V tomto kraji má svoje pevné korene a dokonale ho pozná. „*Levice boli a sú miestom mojej mladosti. Nečudo, že sú mesto mojich najkrajších a najpamätnejších spomienok. Skrátka, sú hviezdny mestom hviezdnych chvíľ môjho života. A hviezdne chvíle sú tie, v ktorých sme prežili máj, prvú lásku, šťastie, radosť, požehnanie „genia loci“ – onoho nepostihnuteľného ducha priestoru, ktorý nám osudne prirástol k srdcu. Levice sa stali javiskom, na ktorom sa odohrávali najpohndutejšie dejstvá mojej životnej drámy... Vnímam ho ako moje osudné médium.*“⁵⁴

I jeho tvorba je s týmto krajom bytostne spätá. Oblasť Tekova a Hontu, Pukanec a Levice - taký je časopriestor, v ktorom sa Andrej Chudoba pohybuje. Medzi ním a touto zemou sa vytvorilo silné puto, ktoré nemožno prirodzeným spôsobom pretrhnúť. Výzva rodného kraja umožňuje Chudobovi rozozvučať intímne struny lyrizmu najmä v tej tematike, v akej sa mu to zvlášť podarilo v prózach *Kde pijú dúhy*, *Pustý dvor* a *Miesto pre dvoch*. Spisovateľ je bytostne pripútaný k slovenskému juhu, pozorne sleduje premeny južnej prírody podobne s premenami

človeka v prostredí medzi Ipľom a Hronom, pričom ide aj o človeka prírodného, človeka, pre ktorého je príznačná: „*... voľnosť divoča, ktorý žije iba podľa zákonov srdca, meria čas kvitnutím kvetov a padaním lístia, deň podľa slnka a noc podľa hviezd a jeho životný pocit je pocit slnka, trávy a dymu.*“⁵⁵

Domov v Chudobovej próze, to je skutočne miesto, kde sa literárny hrdina dotýka zeme, kde nachádza pochopenie, ba až vnútornú očistu. Tu nachádza odpovede na svoje mučivé otázky vo chvíľach, keď ho zradí presvedčenie i poznanie.

Spisovateľ Andrej Chudoba pochádza síce z Hontu, ale dokonale sa prispôbil čilejkárskej náture, zvykom a jazyku. Svoj vrúcny vzťah k tekovskému regiónu, tradíciám a zvykom opísal v knižke *Od Tekova vietor veje* v spolupráci s Milanom Hlôškom. Táto publikácia je vďaka dvojjazyčnému doslovu (v angličtine a nemčine) prístupná aj

⁵⁴ CHUDOBA, A.: Pár riadkov k jubileu. In *Levice v povestiach, príbehoch a spomienkach*. [online]. 2006, s.5.

⁵⁵ CHUDOBA, A.: *Kde pijú dúhy*, 1962, s.23

zahraničným čitateľom. Zaujímavejšou ju robí aj bohatá obrazová príloha, nárečový slovník a krátky životopis autorov. A čo bolo hnacím motorom k napísaniu knihy? Ako už samotní autori v úvode píšú: „*Úcta k ľudovým tradíciám bola tým pohonným motorom, ktorý nás poháňal k tvorbe obrazov minulého a medzi týmto ľudom odžitého. ... Tekov sa lúči a odchádza a spolu s ním skončili veci, ktoré ho dosvedčali a zhmotňovali, zostáva po nich aj táto naša výpoveď ako svedectvo o ich živote. Je to aj úcta k našej slovesnosti, k našim tradíciám, zvykom a obyčajom.*“⁵⁶

Chudoba sa snaží oživiť bohatstvo, ktoré nám v posledných desaťročiach zovšednelo. Dnes, keď si uvedomíme jeho stratu, opäť ho môžeme nachádzať ako výpoveď o svojej hontianskej a tekovskej príslušnosti.

Silu jeho autorskej skúsenosti a inšpiráciu rodného kraja v jeho tvorbe je možné sledovať v každom diele ako z historického, tak i z geografického hľadiska. Čitateľom ponúka akýsi exkurz do malého literárneho zemepisu južného Pohronia a dolného Poiplia. Každou vetou v jeho tvorbe cítiť pulzovanie minulosti i súčasnosti podsitnianskeho kraja.

Spisovateľov záujem sa opiera hlavne o vidieckeho človeka, ktorý je zahľadený do svojho vnútra a je nerozlučne spätý s tradíciami. Chudoba je pokladaný za priam fanatického obdivovateľa vidieka. Jeho tvorba je výnimočná tým, že autor v nej prekvapuje detailnými údajmi z roľníckej práce, vzťahov medzi dedinskými ľuďmi, tradičných zvykov i vykresľovaním okolitej prírody. Dokonalá znalosť týchto skutočností mu umožňuje vytvárať plastický vidiecky charakter s konfliktnými scénami, ktoré vyplývajú z kontrastu medzi vidiekom a mestom. Vidiek je reprezentovaný predovšetkým samotou, majerom, starým kaštieľom, vinicami a agátovými hájmi na strane jednej a mestom na strane druhej. V tomto prípade mesto symbolizujú Levice, Banská Štiavnica, Šahy a Pukanec. Postavy v Chudobových príbehoch sa snažia realizovať svoje romantické predstavy o láske a šťastí. Vidiek sa stáva ich začiatkom a koncom predstáv o útočišti, keď všetky pokusy zblížiť sa s týmto svetom zlyhali.

V Chudobových prózach sa možno stretnúť nielen s výraznou lokálnou pripútanosťou, ale i s prvkami aktuálnej dobovej historickosti. Ide o obdobie od svetovej hospodárskej krízy v tridsiatych rokoch (*Pustý dvor*), cez jeseň 1938 a jar 1939 (*Mukyňový háj*), povstanie (*Obklúčenie*), vojnu (*Syn človeka*, *Zbohom*, *Cyrano*, *Konečne bude mier*),

---

⁵⁶ CHUDOBA, A. - HLÔŠKA, M.: *Od Tekova vietor veje*, 2008, s.7

povojnové roky (*Zázrak na konci sveta*), až do súčasnosti (*Nákaza, Hlinené husle, Krásne poškodená slečna, Stopárka*).

Tento časový úsek tvorí obdobie autorovho detstva a dospievania v kraji majerov, samôt a viníc. Do tohto kraja, ako autor hovorí, chodíme snívať i umierať. Je to kraj, ktorý vyvoláva vízie slobody a mieru po vojnovnej katastrofe.

Geografické dominanty tohto regiónu nachádzame najmä v novele *Konečne bude mier*. Novela vznikla na základe autentických zápiskov autora z vojnového obdobia. Autor tu spomína tehelňu i vinice, ktoré pripomínajú Čudo, Krížny vrch i križovatku nad levickým cintorínom, na ktorej počas druhej svetovej vojny ustupovali Nemci od Šiah.

Andrej Chudoba nezabúda ani na svoje študentské časy. Budovu bývalej levickej učiteľskej akadémie stvárnil ako regionálnu dominantu v básni *Alma mater* z debutu *Letokruh srdca*, neskôr v novele *Zbohom, Cyrano* a v študentskom románe *Zázrak na konci sveta*.

Autor myslí aj na národnostné, náboženské, či politické otázky. Chudobu pokojne možno označiť za majstra v navodzovaní dobovej atmosféry. Ide totiž o povojnové roky so silným maďarským etnikom, ktoré bolo šesť rokov okupované Maďarskom.

V sprievodnom poetickom texte v obrazovej publikácii *Od Tekova vietor veje* sa výrazne prejavujú folklórne prvky spisovateľa. Estetický zážitok sa u tohto autora dosahuje v oveľa väčšom epickom i lyrickom obraze.

Rodný kraj je vždy úzko viazaný s osudom človeka, a preto minulosť nezaniká naraz, ale sa vlieva do prítomnosti. Stáročný Tekov takýto zámer priam ponúka. Obsah i forma zámeru

presahuje do prítomnosti, ba aj do budúcnosti, pretože spojenie človeka so životom a zemou, to je ako spojenie s narodením a smrťou. Táto dedičná závislosť nepominie, pokiaľ bude človek obývať svoju krásnu rodnú zem.

Andrej Chudoba nikdy bytostne ani autorsky neopustil prostredie Tekova a Hontu. Napriek tomu tu stále nachádza nekonečnú pokladnicu tém. Na jednotvárnosť života sa nikdy neponosoval. Svojmu rodisku zachováva vernosť od prvej básnickej prvotiny až po svoju poslednú knihu, na ktorú čitateľské oko ešte len čaká. Jeho spomienky sú pevne popretkávané s týmto krajom, kde žije, a kde je pripravený i zomrieť.

4.3 ANDREJ CHUDOBA V SPOLUPRÁCI S TEKOVSKOU KNIŽNICOU V LEVICACH

Vzájomný vzťah Andreja Chudobu s Tekovskou knižnicou sa začal formovať už dávno, ešte na začiatku šesťdesiatych rokov, cez knihovnícku profesiu. Manželka spisovateľa pani Katarína bola totiž dlhé roky knihovníčkou v pukanskej knižnici a sám Chudoba ju občas zastupoval.

Keďže ho zaujímala literatúra, mal k tejto profesii blízko. V Okresnej knižnici v Leviciach (tento názov mala Tekovská knižnica 45 rokov až do roku 1996) Chudobu prvýkrát predstavili levickej čitateľskej verejnosti na jeseň v roku 1963, keď pripravili pásmo poézie z jeho jedinej zbierky básní *Letokruh srdca*, ktorou debutoval v roku 1958. Knižnica v tom čase pulzovala poéziou a spomínané pásmo uviedla v rámci svojich literárnych štvrtkov pod názvom „Púť lásky“ v interpretácií mladých vysokoškolákov, členov vtedajšieho knižničného Klubu priateľov poézie, za prítomnosti samotného autora. Avšak došlo k odcudzeniu jediného exempláru Chudobovej prvotiny *Letokruh srdca*, ktorú knižnica vlastnila. Dnes sa dá konštatovať, že Tekovská knižnica má vo svojom knižničnom fonde všetky vydané Chudobove knihy, okrem jedinej, ktorá sa im doposiaľ nepodarilo zohnať.

Prvú vlnu aktívnej vzájomnej spolupráce s knižnicou vyvolalo vydanie *Pustého dvora* (1965), v poradí druhej knihy próz a rok na to *Miesta pre dvoch* (1966). Táto spolupráca mala podobu autorských besied, či stretnutí so spisovateľom, ktoré sa uskutočňovali nielen na knižničnej pôde. Obrovský rast záujmu čitateľskej verejnosti o stretnutie s ním spôsobila tvorivá plodnosť Chudobu v sedemdesiatych rokoch (*Leto s pehavou pannou* – 1970 a 1974, *Zbohom, Cyrano* – 1973, spoločne s Jozefom Melicherom *Sedemdesiatsedem povestí spod Slovenskej brány* – 1974, ako jediné dielo určené deťom, *Obklúčenie* – 1976, *Hlinené husle* – 1977, *Konečne bude mier* – 1979). Vtedy to bola celá “šnúra” besied, po ktorých sa po vydaní novej Chudobovej knihy organizovali ďalšie spoločné podujatia. Spisovateľ sa týchto podujatí ochotne a neúnavne zúčastňoval a zúčastňuje dodnes. Svoju účasť považuje za priateľské gesto voči Tekovskej knižnici, za prejav priazne k jej čitateľom a návštevníkom.

Osobitnú kapitolu tvorí účinkovanie Chudobu v Tekovskej knižnici ako odborného poradcu Krúžku mladých autorov. Krúžok vznikol v decembri 1974. Za dlhých pätnásť rokov svojej existencie (do roku 1989), vytváral pod vedením spisovateľa priestor pre

rozvoj mladých literárnych talentov. Táto nie jednoduchá práca si vyžadovala veľa pozornosti a Chudobovi ukrajovala z jeho voľného a tvorivého času. Mladí ľudia si však vytrvalo prichádzali

po jeho cenné rady a hodnotenia svojich prvých literárnych pokusov. Neboli to len Levičania, prichádzali i zo širokého okolia (Šahy, Tlmače, Zlaté Moravce).

Odmenu im bolo zverejnenie najlepších prác v zborníku „Z prvotín...“, ktorý vydala knižnica pre členov a priaznivcov krúžku. Náročnejším činom však bolo vydanie zborníka regionálnych autorov a krúžku mladých autorov v roku 1984 pod názvom Cesty. Chudoba ho zostavil spoločne s pracovníkmi knižnice, ktorá ho vydala tlačou. Svojou tvorbou sa tu predstavili vekovo mladí, ale i starší autori. Napokon tento edičný čin mal v regióne pozitívny ohlas. Niekoľkí bývalí členovia krúžku sa i dnes usilujú pokračovať v literárnej či publicistickej činnosti.

Počas tých dlhých rokov spolupráce si Andrej Chudoba nenechal ujsť skoro ani jedného nového literáta, ktorý knižnicu navštívil. Osobne ho prišiel privítať na jej pôde.

Medzi knižnicou a spisovateľom sú i dodnes pevné priateľsko-pracovné vzťahy, preto sa niet čo čudovať, že pracovníci (resp. knihovníčky) knižnice sa tešia z každého Chudobovho nového literárneho činu a spisovateľovho úspechu. Považujú za úplne prirodzené byť propagátorkami jeho diela a pomáhať jeho knihám nájsť svojich čitateľov i čitateľskú odozvu. Ako povedal sám spisovateľ: „ ... byť jeho veľvyslankyňami, splnomocnenými zastupovať spisovateľa pred čitateľským spoločenstvom.“ (Chudoba, A. 1990, s.58). Spisovateľ Andrej Chudoba je skutočne blízkym priateľom Tekovskej knižnice v Leviciach. Knižnica sa i naďalej usiluje byť i v ďalších rokoch jeho „literárnym salónom“ (Chudoba, A. 1990, s.59). Z rozhovoru s pracovníčkami knižnice viem, že Andrej Chudoba sa pri návšteve okresného mesta Levice takmer vždy zastaví i v knižnici na kus reči. Nielen služobne, ale aj ľudsky a priateľsky.

Dlhoročné dobré vzťahy a okrúhle životné jubileum Chudobu bolo pre Tekovskú knižnicu impulzom k tvorivej činnosti a k edičnému činu. Výsledkom je vydanie personálnej bibliografie spisovateľa, ktorej zostavovateľkou je Marta Mikitová. Dňa 3. novembra 1997 sa uskutočnila prezentácia tejto publikácie za prítomnosti oslávenca Andreja Chudobu a za účasti knihovníkov z celého regiónu. Všetkým zúčastneným ju odborne predstavila sama autorka. Autorom úvodnej eseje, ktorá má názov Bohatstvo Chudobu, je Pavol Števec. Vlastnej bibliografii predchádza podrobné bibliografické kalendárium. Prináša informácie zo života a tvorby Andreja Chudobu. Bibliografia

obsahuje okolo 500 záznamov rozčlenených do dvanástich kapitol. Takmer úplne registruje tvorbu spisovateľa a ohlasy na ňu. Zaujímavosťou tejto bibliografie je, že úvod každej kapitoly sa začína ukážkou z tvorby Chudobu, ktorá sa k nej obsahovo viaže. Bibliografia je doplnená piatimi registrami. Celá bibliografia má byť výrazom nielen odborného, ale aj osobného vkladu pracovného tímu oddelenia bibliografie a informácií knižnice. Tekovská knižnica touto bibliografiou vzdala hold tejto nevšednej osobnosti a zároveň i sprístupnila všetkým záujemcom potrebnú pomôcku k lepšej orientácii sa v diele Andreja Chudobu.

5 CENA ANDREJA CHUDOBU

Táto cena je celoštátnou literárnou súťažou, ktorá je určená žiakom základných a stredných škôl i dospelým – úplným začiatočníkom v literárnej tvorbe. Je zameraná na zmysluplné využívanie voľného času detí, mládeže ako i dospelých, a pozornosť venuje ich tvorivej aktivite smerujúcej k profesionálnej orientácii.

Poslaním a cieľom tejto literárnej súťaže je prispieť k vyhľadávaniu talentovaných žiakov od základných až po stredné školy, vrátane dospelých začínajúcich autorov. Zároveň sa usiluje vytvoriť začínajúcim nadaným autorom podmienky na rozvoj vlastnej tvorby, ktorá má podobu poézie a všetkých prozaických žánrov. Súťaž umožňuje účinkujúcim prezentovať sa s vlastnou tvorbou a tým podporiť ich rozvoj. Cena Andreja Chudobu je prínosom i pre samotných pedagógov. Umožňuje im využiť tvorivý kontakt s poznatkami získanými na celoštátnej súťaži a prenášať ich do výchovno-vzdelávacieho procesu, ktorý je v rámci predmetu literárna výchova.

Charakteristika súťaže:

Literárna súťaž je nepostupová s celoslovenskou pôsobnosťou. Je to dobrovoľná záujmová činnosť žiakov i dospelých začínajúcich autorov, ktorá sa zakladá na systematickej práci pedagóga so žiakmi v oblasti vlastnej tvorby poézie a prózy.

Celoštátna súťaž Cena Andreja Chudobu sa hodnotí ako činnosť pedagógov a žiakov v rámci vyučovania i v mimo-vyučovacom čase ako efektívna činnosť.

Účasť týchto žiakov a pedagógov na súťaži sa hodnotí ako činnosť, ktorá priamo súvisí s výchovno-vzdelávacím procesom.

Pre túto činnosť je možné morálne ocenenie, a pre prácu so žiakmi základných a stredných škôl je dovolené i finančné ocenenie.

Organizácia súťaže:

1. Cena Andreja Chudobu sa organizuje ako jednokolová súťaž v Základnej škole v Pukanci. Z triedneho – školského kola postupujú práce žiakov do celoštátneho kola.
2. Súťaž vyhlasuje vyhlasovateľ a súťažný systém určuje organizátor súťaže.

3. Tí žiaci a dospelí, ktorí spĺňajú podmienky súťaže a organizačný poriadok, postúpia do celoštátneho kola súťaže Cena Andreja Chudobu.
4. Propozície literárnej súťaže určuje vyhlasovateľ a organizátor.

Riadenie súťaže:

1. Celoslovenské kolo literárnej súťaže riadi odborná komisia v tomto zastúpení: Obecný úrad v Pukanci, Miestny odbor Matice slovenskej v Pukanci, Základná škola v Pukanci v spolupráci s OÚ OŠM a Tekovskou knižnicou v Leviciach, Dom Matice slovenskej v Leviciach a Sb-Press, s. r. o pri SES a. s. v Tlmačoch ako mediálny partner. Túto odbornú komisiu zvoláva riaditeľ Základnej školy v Pukanci.
2. Predseda odbornej komisie vymenúva predsedu a členov odbornej poroty. Porota je zložená z 9 členov, učiteľov zo základných a stredných škôl a z kruhu spisovateľov.
3. Predseda riadi odbornú porotu. Jeho úlohou je dávať podklady pre predsedu odbornej komisie, ktorý pripravuje vyhodnotenie literárnej súťaže.
4. Odborná porota sa riadi podľa organizačného poriadku a propozícií súťaže.

Propozície literárnej súťaže Cena Andreja Chudobu:

Táto literárna súťaž sa uskutočňuje hlavne pri príležitosti narodenín spisovateľa. Prvý ročník súťaže bol vyhlásený pri príležitosti Chudobovho životného jubilea v roku 1996. O dva roky neskôr (1998) sa uskutočnil druhý ročník a tretí ročník v roku 2000. V súčasnosti posledným vyhláseným ročníkom bol deviaty ročník súťaže v roku 2011.

1. Ako už bolo vyššie spomenuté, poslaním je rozvoj vlastnej tvorby v podobe poézie a všetkých prozaických žánrov. Cieľom je podporovať rozvoj talentov. Súťaž má jedno kolo. Určená je všetkým bez obmedzenia veku.
2. Literárnej súťaže sa môžu zúčastniť žiaci ZŠ, SŠ a dospelí v troch kategóriách, osobitne v poézii a osobitne v próze:
  - ✓ I. kategória – žiaci 8-ročných gymnázií (prima-kvinta), žiaci 5.-9. ročníka ZŠ
  - ✓ II. kategória – žiaci 4-ročných gymnázií, SOU a žiaci SOŠ
  - ✓ III. kategória – začiatočníci, študenti, dospelí
3. Všetky kategórie autorov zašlú do súťaže najmenej 2 a najviac 3 básne alebo v oblasti prózy najmenej 2 práce.

4. Autor svoju prácu zašle v 4 exemplároch v zalepenej obálke s týmito identifikačnými znakmi: Meno a priezvisko, Dátum narodenia, Adresa (bydliska a školy), Názov súťažnej práce, Kategória, Podpis súťažiaceho.

5. Povinnosťou každého súťažiaceho je zaslať svoje práce najneskôr do 15. júna príslušného kalendárneho roka. Obálka musí byť označená heslom „Cena Andreja Chudobu“ a zaslaná na adresu: Základná škola, Štiavnická cesta 26, 935 05 Pukanec

Vyhodnotenie súťaže:

1. Predseda poroty je zodpovedný za odbornosť a objektívnosť hodnotenia.
2. Predseda poroty zhodnotí výsledky súťaže a predloží písomnú správu predsedovi odbornej komisie.
3. Predseda odbornej komisie potom pozve ocenených súťažiacich na celoslovenské vyhodnotenie.
4. Súťažiaci, ktorým bola udelená hlavná cena, a súťažiaci, ktorí sa umiestnili na prvých troch miestach v jednotlivých kategóriách, sú pozvaní na celoslovenské vyhodnotenie.
5. Všetci ocenení obdržia diplom, vecnú cenu a Zborník víťazných prác. Odovzdávanie prislúcha predsedovi poroty.
6. Toto celoslovenské vyhodnotenie sa uskutočňuje vždy v novembri príslušného kalendárneho roka.
7. Verejnosť o výsledkoch celoslovenského kola súťaže informuje odborná komisia CACH v Slovenských národných novinách, v Učiteľských novinách, a každému súťažiacemu zašlú výsledkovú listinu.
8. Po ukončení celoštátneho kola súťaže vypracuje predseda odbornej komisie spolu s organizátorom vyhodnotenie podujatia.
9. Organizácia, ktorá zabezpečuje súťaž, si vedie účtovnú evidenciu použitých finančných prostriedkov oddelene od účtovnej evidencie ostatných činností organizácie.

Finančné zabezpečenie súťaže:

O finančné zabezpečenie celoštátneho kola súťaže Cena Andreja Chudobu sa stará hlavný organizátor súťaže CACH z prostriedkov, ktoré získa prostredníctvom MŠVVŠ SR, projektov a finančných prostriedkov od sponzorov.

Z takto získaných finančných zdrojov sa zabezpečuje:

- ubytovanie účastníkov, ktorí pochádzajú zo vzdialenejších miest Slovenska
- cestovné náklady pozvaných súťažiacich a pedagogického dozoru
- občerstvenie a obed zúčastnených
- zhotovenie diplomov spolu s čestným uznaním
- vydanie Zborníka víťazných prác
- zakúpené vecné odmeny za prácu členom odbornej poroty a jej predsedovi
- ostatné výdavky, ktoré sú spojené s organizáciou literárnej súťaže (papier, poštovné, telefón, video a podobne), (Harmadyová, M. 2010).

Stretnúť sa s tak výnimočným človekom, akým je spisovateľ Andrej Chudoba, sa zaiste nepodarí každému. Mnohým účastníkom literárnej súťaže Cena Andreja Chudobu sa to však už podarilo. Stačilo, že sa zúčastnili vyhodnotenia celoslovenskej súťaže vo vlastnej tvorbe. Víťaz má i právo predniesť hosťom svoju víťaznú prácu. Okrem pekných vecných ocenení a diplomu si určite odnesie aj nezabudnuteľný zážitok zo stretnutia s priateľským a ľudským človekom, akým Andrej Chudoba skutočne je. A tak možno pre ostatných, ktorí sa ešte nezapojili do tejto celoslovenskej literárnej súťaže, ktorá nesie meno známeho spisovateľa, bude výzvou nielen efektívne využitie času a smerovanie k profesionálnej orientácii, ale aj možnosť osobného stretnutia s touto žijúcou legendou.

ZÁVER

V mojej diplomovej práci som sa zaoberala spisovateľom Andrejom Chudobom (85), ktorý stále žije a pôsobí v Pukanci. I keď je svojou tvorbou známy hlavne v levickom okrese, Chudobovo meno patrí v slovenskom literárnom povedomí medzi významné osobnosti súčasnej slovenskej literatúry. Prvé kapitoly som teda venovala charakteristickým črtám jeho osobnosti i na základe vlastného poznania – podarilo sa mi osobne stretnúť s týmto milým a zhovorčivým pánom. Ďalej som spisovateľovo pôsobenie predstavila v kontexte literatúry na Slovensku, v ktorej sa nevyhol ani literárnej kritike. Odlišnosť jeho tvorby od ostatných autorov pôsobiacich na Slovensku spočíva v tom, že sa snažil nadviazať na postupy lyrizovanej prózy. Azda preto je aj držiteľom mnohých ocenení: Spolku slovenských spisovateľov, vydavateľstva Slovenský spisovateľ a niekoľkých matičných vyznamenaní.

V ďalšej kapitole som sa venovala životným krokom Andreja Chudobu. Jeho život bol pestrý a viaceré faktory mali vplyv na jeho tvorbu. Prvým faktorom bolo jeho detstvo, ktoré prežil na samote. Ďalším faktorom boli mnohé pracovné skúsenosti a posledným najhlavnejším faktorom je Chudobov rodný kraj, v ktorom sa narodil, vyrastal, a je v ňom pripravený i zomrieť.

Tretia kapitola je venovaná spisovateľovej rozsiahlej tvorbe. V krátkosti som spomenula Chudobove autorské literárne pokusy. Poskytujem tiež krátky popis všetkých diel. V podkapitolách delím jeho tvorbu na poéziu a prózu. V poézii som rozobrala jeho prvú básnickú zbierku *Letokruh srdca* a na konkrétnych veršoch som sa snažila objasniť, čo autora inšpirovalo k ich napísaniu. V próze som poukázala hlavne na tri autorove diela: *Kde pijú dúhy*, *Pustý dvor* a *Miesto pre dvoch*. Na príklade týchto diel si treba všimnúť najmä problém lásky, tragickosti a osudovosti, funkciu prírody a pod. Zároveň by sme mali venovať pozornosť formálnej stránke a inšpiračným zdrojom jeho prózy. Rozobrala som i baladickú prózu autora a objasnila som pojem lyrizovanej prózy a naturizmu. V próze som sa ďalej zamerala na Chudobov motív obklúčenia. V novele *Obklúčenie* sa stretávame aj s prísnyim hodnotením hlavnej postavy, ktoré vyslovil Branislav Hocheľ: „*Pocity obklúčenia a sklúčenia z obklúčenia Dominik (je aj rozprávačom) nevysvetľuje. Čitateľ tomu nerozumie. Nerozumie ani Dominikovu odhodlaniu pokračovať v boji ako partizán ... Chýba mu motivácia.*“⁵⁷ Pocit obklúčenia však nie je neznámy ani samotnému autorovi.

---

⁵⁷ Citované z knihy: OBERT, V.: Domov v tvorbe Andreja Chudobu, s.150

Pochádza z čias, kedy sa tekovská pospolitosť musela prispôbiť teritoriálne násilne vymedzeným hraniciam.

V poradí štvrtej kapitole s názvom Tekovský región som sa ocitla pred otázkou, či sa samotný autor pokladá byť viac obyvateľom Tekova alebo Hontu. Pretože Pukanec, v ktorom žije, spadá už do oblasti Hontu. Sám autor mi potvrdil, že sa prikláňa k druhej možnosti, teda Hontu. Samozrejme, k tekovskému regiónu má veľmi blízky vzťah a pokladá ho za svoj druhý domov. O tom svedčí i jeho angažovanie sa v tomto regióne. Dlhé roky totiž spolupracoval s Tekovskou knižnicou v Leviciach. A tak mi nedalo hneď v úvode tejto kapitoly - Tekovský región opísať ho z geografického, historického i kultúrneho hľadiska. Andrej Chudoba sa dokonale prispôbil aj čilejárskej náture, ktorú som tiež spomenula.

Poslednú piatu kapitolu som venovala najznámejšej celoslovenskej literárnej súťaži s názvom „Cena Andreja Chudobu“. Popísala som poslanie, charakteristiku, organizáciu, propozície i finančné zabezpečenie súťaže.

Chudobovou kladnou stránkou je, že vie napísať príbeh tak, že zvláda dialóg v štýle spoločenskej konverzácie i v štýle dedinského rozhovoru. Dokonale ovláda spôsob ironického nadľahčenia aj baladickej vážnosti, čo robí z jeho próz príjemné čítanie. V tomto spočíva aj Chudobova originalita v súčasnej próze. Autor vie vytvoriť i vhodnú atmosféru prostredníctvom tajomného, zvláštneho ovzdušia. To často nahrádza čitateľom nedostatok konfliktovosti v autorových dielach.

Základnou témou tvorby Andreja Chudobu – ako som sa to snažila zdôrazniť v predchádzajúcom uvažovaní, je láska, zem, príroda a domov ako priestor a čas. Domov ako miesto pre všetkých, ktorý vytvára jedinečný pocit – istotu.

Mojím cieľom diplomovej práce bolo vytvoriť komplexný obraz o živote a diele spisovateľa Andreja Chudobu.

Azda najdôležitejším cieľom a posolstvom Chudobových diel je to, aký obraz nášho života a našich každodenných problémov sa zaznamená a uchová pre budúce generácie.

„Krajina je natoľko zrastená s človekom, že ju jednoducho nemožno od neho oddeliť. Krajina je človek a človek je krajina. Človek je všadeprítomný, tak ako je krajina všadeprítomná v jeho živote. Aj preto, že tekovská krajina je predovšetkým poľom, gruntom, dedičstvom, otcovizňou. Človek je v nej zabývaný v každej brázde, v každom švíku a tálíku. Každý kúsok zeme tu komusi patrí, každý fliáčik je zrastený s osudom kohosi, prirastený k srdcu i k rukám, zem je alfou i omegou, zmyslom i cieľom, túžbou i bremenom, požehnaním i prekliatím, šťastím i nešťastím, láskou i nenávisťou, pokojom i bojom je skrátka všetkým...“

Andrej Chudoba

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

Knižné zdroje

BENČÍK, E.: *Bohatá žatva Andreja Chudobu*. Tlmače: SB-Press, 2011. 47s. ISBN 978-80-89395-14-9.

BEŇUŠKOVÁ, Z.: *Tradičná kultúra regiónov Slovenska*. Bratislava: Veda, 1.vyd., 1998. 262s. ISBN 80-224-0518-3.

BIELY, P.: *Tekov 2. Zlaté Moravce*: NOVOPRINT s.r.o., 2.vyd., 2008. 232s. ISBN 978-80-969929-5-9.

ČERVENĚÁK, A. – MELICHER, J.: *Život a dielo Andreja Chudobu*. Nitra: Spolok slovenských spisovateľov, 1997. 172s. ISBN 80-8061-007-X.

CHUDOBA, A.: *Letokruh srdca*. Bratislava: Mladé letá, 1.vyd., 1958. 107s.

CHUDOBA, A.: *Kde pijú dúhy*. Bratislava: Slovenský spisovateľ, 1.vyd., 1962. 208s.

CHUDOBA, A.: *Pustý dvor*. Banská Bystrica: Stredoslovenské vydavateľstvo, 1.vyd., 1965. 220s.

CHUDOBA, A.: *Miesto pre dvoch*. Bratislava: Slovenský spisovateľ, 1.vyd., 1966. 198s.

CHUDOBA, A.: *Hlinené husle*. Bratislava: Slovenský spisovateľ, 1.vyd., 1977. 174s.

CHUDOBA, A.: *Konečne bude mier*. Bratislava: Asociácia organizácií spisovateľov, 1.vyd., 1979. 218s.

CHUDOBA, A.: *Stopárka*. Martin: Osveta, 1986. 364s.

- CHUDOBA, A.: *Krásne poškodená slečna*. Bratislava: Spolok slovenských spisovateľov, 1.vyd., 1994. 203s. ISBN 80-88735-01-7.
- CHUDOBA, A. – HLÔŠKA, M.: *Od Tekova vietor veje*. Bratislava: LÚČ, 2.vyd., 2008. 159s. ISBN 978-80-7114-672-8.
- MELICHER, J.: *Sborník Pedagogickej fakulty v Nitre. Lyrický rozprávač Andrej Chudoba*. 11/1967. 215-229s.
- MIKITOVÁ, M.: *Andrej Chudoba, personálna bibliografia*. Levice: Tekovská knižnica v Leviciach, 1997. 85s. ISBN 80-967831-0-6.
- OBERT, V.: *Domov v tvorbe Andreja Chudobu*. Bratislava: Asociácia organizácií spisovateľov Slovenska, 1.vyd., 1987. 164s.
- SULAČEK, J.: *Nová Dedina v 20. storočí*. Levice: Štúdio Judita, 2006. 245s. ISBN 80-969542-0-2.
- ŠALINGOVÁ, M. – MANÍKOVÁ, Z.: *Slovník cudzích slov*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1990. 944s. ISBN 80-08-00006-6.
- VARSÁNYIOVÁ, M.: *Príručka slovenskej literatúry pre stredoškóľákov*. Komárno: VARIA PRINT s.r.o., 2004. 237s. ISBN 80-968982-8-0.

Internetové zdroje

ANONYMUS: Región Tekov. In *Regióny Slovenska*. [online]. 2006-2012, [cit.2012-03-05] Dostupné na internete: <<http://www.slovakregion.sk/region-tekov>>

ANONYMUS: Andrej Chudoba. In *Životopis*. [online]. 2004-2010, [cit.2012-01-24]. Dostupné na internete: <<http://www.osobnosti.sk/index.php?os=zivotopis&ID=58912>>

ČALOVKA, J.: Andrej Chudoba. In *Dielo*. [online]. [cit.2012-01-24]. Dostupné na internete: <<http://www.andrej.chudoba.szm.com/dielo.htm>>

HARMADYOVÁ, M.: Organizačný poriadok celoslovenskej literárnej súťaže Cena Andreja Chudobu. In *Súťaže*. [online]. 2010, [cit.2012-03-10]. Dostupné na internete: <[http://www.minedu.sk/data/USERDATA/RegionalneSkolstvo/Sutaze/Organizacne_poriadky/ZS a ZUS/ZS a ZUS/2 cast/Cena Andreja Chudobu.pdf](http://www.minedu.sk/data/USERDATA/RegionalneSkolstvo/Sutaze/Organizacne_poriadky/ZS_a_ZUS/ZS_a_ZUS/2_cast/Cena_Andreja_Chudobu.pdf)>

CHUDOBA, A.: Pár riadkov k jubileu. In *Levice v povestiach, príbehoch a spomienkach*. [online]. 2006, s.5. [cit.2012-02-25]. Dostupné na internete: <www.kniznicalevice.sk/swift_data/source/.../PovestiLV1.doc>

KAISER, A.: Po stopách Tekovskej župy. In *Cestujeme*. [online]. 2006, [cit.2012-03-09]. Dostupné na internete: <<http://antonkaiser.blog.sme.sk/c/70114/nadpis.html>>

KRNOVÁ, K.: Baladická próza Andreja Chudobu. In *Slovenský jazyk a literatúra v škole*. [online]. [cit.2012-04-05] Dostupné na internete: <<http://www.aepress.sk/sjl/full/sj56978a.pdf>>

LEENKA: Lyrizovaná próza – naturizmus. In *Slovenčina a čeština – Literatúra*. [online]. 2000-2012. [cit.2012-04-05]. Dostupné na internete: <<http://referaty.atlas.sk/prakticke-pomocky/maturitne-otazky/31349/lyrizovana-proza---naturizmus>>

MELICHER, J.: Balada o poslednom slovenskom romantikovi. In *5-ročník.2004*. [online]. 2002, roč.5, s.4-5 [cit.2012-02-26]. Dostupné na internete: <http://www.terrabanensium.sk/zbor_pdf/zc05ach2004.pdf>

MISTRÍK, J.: K lyrizovanej próze poviedok Kde pijú dúhy. In *Slovenská reč*. [online]. 1963, roč.28, č.2, s.77 [cit.2012-02-25]. Dostupné na internete: <<http://www.juls.savba.sk/ediela/sr/1963/2/sr1963-2-lq.pdf>>

PRISPEVATELÉ WIKIPEDIE: *Andrej Chudoba* [online]. Wikipedie: Otvorená encyklopedie; 9.12.2011, [cit.2012-01-15]. Dostupné na internete: <http://sk.wikipedia.org/wiki/Andrej_Chudoba> (Životopisné údaje -Andrej Chudoba)

SASJAK: Slovenská lyrizovaná próza. In *Slovenčina a čeština – Literatúra*. [online]. 2000-2012.[cit.2012-04-05]. Dostupné na internete: <<http://referaty.atlas.sk/slovencina-a-cestina/literatura/11806/slovenska-lyrizovana-proza>>

ŠVIHRAN, L.: Kým slnko nezapadne – Andrej Chudoba. In *Knižná revue*. [online]. 2003-2009, [cit.2012-02-25]. Dostupné na internete: <<http://www.litcentrum.sk/index.php?s-cv-contentID=42276&t=print>>

Články z časopisu

OBERT, V. 1992. Domov ako miesto pre človeka. In *Koridor*. 1992, roč.1, s.6.

PLINTOVIČ, I. 1993. Zázračné rozprávanie. In *Literárny týždenník*. 1993, roč.6, č.46, s.4.

REPKO, J. 1997. Sedemdesiatnik s nestarnúcim duchom. In *Slovenské pohľady*. 1997, roč.5, č.263, s.10.

SABOLOVÁ, P. 2008. Andrej Chudoba – Milan Hlôška: od Tekova vietor veje. In *Knižná Revue*. 2008, roč.18, č.26, s.4.

ZOZNAM OBRAZOVÝCH PRÍLOH

- Obr. č.1** Andrej Chudoba
- Obr. č.2** Ja so spisovateľom Andrejom Chudobom
- Obr. č.3** Dom Andreja Chudobu, v ktorom momentálne žije (manželkin dom)
- Obr. č.4** Pohľad na najužšie miesto v Pukanci, v ktorom býva Andrej Chudoba
- Obr. č.5** Andrej Chudoba: Letokruh srdca (obal prvej zbierky básní)
- Obr. č.6** Andrej Chudoba: Kde pijú dúhy (obal knihy)
- Obr. č.7** Andrej Chudoba: Od Tekova vietor veje (obal knihy)
- Obr. č.8** Tekovská stolica I.
- Obr. č.9** Tekovská stolica II.
- Obr. č.10** Svadobná fotografia starých rodičov I. (typický čilejkársky kroj, nevesta má nahlave partu)
- Obr. č.11** Svadobná fotografia starých rodičov II. (čilejkársky kroj, nevestu odčepčili, na hlave má rohový čepiec)
- Obr. č.12** Starý otec (typický mužský čilejkársky odev)
- Obr. č.13** Čilejkárky na kurze varenia
- Obr. č.14** Čilejkárky na tanci
- Obr. č.15** 84. narodeniny Andreja Chudobu
- Obr. č.16** Cena Andreja Chudobu